

Behoeftesonderzoek senioren

Gemeente Best

In opdracht van SeniorenRaadBest

21 november 2012
Prof. dr. M.J.M. Kardol
Onderzoeksbegeleider
Vrije Universiteit Brussel

Vrije Universiteit Brussel
© M.J.M. Kardol

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gepubliceerd, gekopieerd en/of verspreid zonder toestemming van de auteur. Het is toegestaan uit deze uitgave te citeren mits de bron op duidelijke wijze wordt vermeld, alsmede de aanduiding van de auteur.

0. Inhoudsopgave

0.	Inhoudsopgave.....	2
1.	Inleiding.....	4
2.	Persoonskenmerken van de respondenten	6
2.1.	Aantal respondenten per leeftijdscategorie	6
2.2.	Aantal respondenten per wijk.....	6
2.3.	Burgerlijke staat	7
2.4.	Het aantal kinderen en kleinkinderen.....	7
2.5.	Opleidingsachtergrond.....	8
2.6.	Hoofdberoep	9
2.7.	Inkomen.....	9
2.8.	Rondkomen met het inkomen	10
3.	Gezondheidssituatie en zelfredzaamheid van respondenten.....	12
3.1.	Fysieke gesteldheid	12
3.2.	Valincidenten.....	12
3.3.	Hulp nodig	13
3.4.	Hulp ontvangen	14
3.5.	Beleving van gezondheid.....	14
3.6.	Psychische gesteldheid.....	15
3.7.	Sociale gesteldheid.....	16
3.8.	Seniorenmishandeling.....	16
3.9.	Ervaren problemen.....	17
3.10.	Het beeld van senioren over ouderdom	18
4.	Huisvesting, kwaliteit van de woning en woonomgeving, leefbaarheid en het voorzieningsniveau	19
4.1.	Hoe lang in Best woonachtig?	19
4.2.	De leeftijd van de woning en voorzieningen in de woning	19
4.3.	De afgelopen 10 jaar verhuisd	19
4.4.	Woningbezit en huur.....	20
4.5.	Woonvorm.....	21
4.6.	Kwaliteit van de woning	21
4.7.	Blijven wonen, woning aanpassen of verhuizen?	23
4.8.	Woonwensen bij een nieuw zorgappartement.....	23
4.9.	Toekomstig wonen	24
4.10.	Kwaliteit en leefbaarheid van de woonomgeving.....	24
4.11.	Contacten met buurtgenoten	25

4.12.	Prettig wonen in de wijk.....	26
4.13.	Betrokkenheid bij de wijk.....	26
4.14.	's Avonds op straat komen	27
4.15.	Het organiseren van activiteiten voor senioren.....	28
4.16.	Beoordeling van de wijk	28
4.17.	Behoefte aan voorzieningen in de wijk	30
4.18.	Veiligheid	32
5.	Maatschappelijke participatie.....	35
5.1.	Verplaatsingen.....	35
5.2.	Persoonlijke contacten	35
5.3.	Op wie een beroep doen voor huishoudelijke activiteiten.....	36
5.4.	Mantelzorg	37
5.5.	Vrijwilligerswerk.....	38
5.5.1.	Type vrijwilligerswerk dat wordt verricht	39
5.5.2.	Type vrijwilligerswerk dat interessant is om te gaan verrichten	39
5.5.3.	Voorwaarden voor het doen van vrijwilligerswerk	41
5.6.	Belangstelling voor politiek en beleid	41
5.7.	Voorkeuren voor beleidsbetrokkenheid in de ouderenzorg.....	43
5.8.	Activiteitenpatroon en favoriete evenementen	43
5.9.	Deelname aan het verenigingsleven	46
5.10.	Levensritme	47
5.11.	Tevredenheid over diensten of dienstverleningen	47
6.	Samenvatting en aanbevelingen	50
6.1.	Samenvatting.....	50
6.2.	Aanbevelingen.....	52

1. Inleiding

De Seniorenraad Best heeft, met de benodigde medewerking van de gemeente en ondersteund door zorginstelling Archipel/Kanidas, woningbouwcorporatie Domein en de Rabobank Best, het initiatief genomen om door de Vrije Universiteit Brussel een behoefteonderzoek onder senioren te laten uitvoeren. In dit rapport treft u de resultaten van dit onderzoek aan. Het behoefteonderzoek brengt de situatie van senioren uit Best in beeld. Onder senioren wordt verstaan: 'mensen van 60 jaar en ouder'. Vanwege de grote omvang van deze groep en de veronderstelde diversiteit in kenmerken van senioren, wordt de groep senioren ingedeeld in drie leeftijdscategorieën: de groep 60-69 jaar, de groep 70-79 jaar en de groep van 80 jaar en ouder.

In dit onderzoek wordt een viertal onderwerpen nader belicht. Nagegaan is wat de persoonskenmerken zijn van de respondenten, hoe het met de gezondheid en zelfredzaamheid van deze groep gesteld is, hoe de huisvesting, de kwaliteit van de woning en de leefbaarheid van de woonomgeving door de respondenten worden beoordeeld en tot slot hoe zij aan maatschappelijke participatie invulling geven. De verschillende onderwerpen zijn vervat in een gevalideerde vragenlijst van 72 gesloten vragen en subvragen. Aan deze 'standaardlijst' is nog een viertal vragen toegevoegd: over vrijwilligerswerk, welzijnsactiviteiten, beleidsbetrokkenheid en over voorwaarden waar een (nieuw) zorgappartement aan moet voldoen wil het voor senioren aantrekkelijk zijn.

Vanaf 2005 heeft de Vrije Universiteit Brussel in ruim 160 kleine, middelgrote en grote gemeenten het behoefteonderzoek gedaan. Dit heeft een grote hoeveelheid data opgeleverd van meer dan 70.000 senioren die aan het behoefteonderzoek hebben deelgenomen. In Nederland is vanaf 2012 een tiental gemeenten betrokken of betrokken geweest bij het behoefteonderzoek. Omgerekend gaat het om data van 3500 tot 4000 senioren. Deze gegevens maken het, desgewenst, mogelijk te beoordelen in hoeverre resultaten van het behoefteonderzoek in Best overeenkomen dan wel afwijken van qua grootte vergelijkbare gemeenten in België en Nederland.

Het behoefteonderzoek in Best is afgenomen door een groot aantal enquêteurs. Na door de onderzoeksbegeleider geïnformeerd te zijn over de inhoud van en het omgaan met de vragenlijst, hebben de enquêteurs een representatieve groep geselecteerde senioren bezocht. Uiteindelijk zijn door de respondenten 374 vragenlijsten zodanig ingevuld dat de gegevens konden worden verwerkt. De opdrachtgever heeft ervoor gekozen om de gemeente Best op te splitsen in een 14-tal wijken en bij een aantal onderwerpen de resultaten van de verschillende wijken naast elkaar te plaatsen. De relatieve deelname van senioren in sommige wijken was evenwel dusdanig gering dat in dit rapport uiteindelijk de resultaten van 8 wijken met elkaar zijn vergeleken. Het betreft de wijken Best Centrum

(1002), Heivelden (1005), Hoge akker (1007), De Leeuwerik (1009), Naastenbest (1010), Salderes (1011), Speelheide ('t Zand) (1012) en Wilhelminadorp (1014). Waar nodig is nog wel verwezen naar resultaten van wijk Heuveleind. In dit rapport zijn bij veel onderwerpen vooral de procentuele scores van de drie bovengenoemde leeftijdscategorieën naast elkaar geplaatst.

Het behoefteonderzoek is geen op zichzelf staand gebeuren. De gemeente Best en maatschappelijke instanties krijgen door de senioren van Best, die veel ervaringsdeskundigheid inbrengen en van wie velen hun leven lang in de gemeente Best hebben doorgebracht, door middel van dit rapport veel informatie aangereikt. Dit in de hoop en verwachting dat verdere stappen worden gezet om het leven van senioren in de gemeente Best nog aangenamer te maken. Een aantal mogelijke stappen zijn in dit eindrapport geformuleerd.

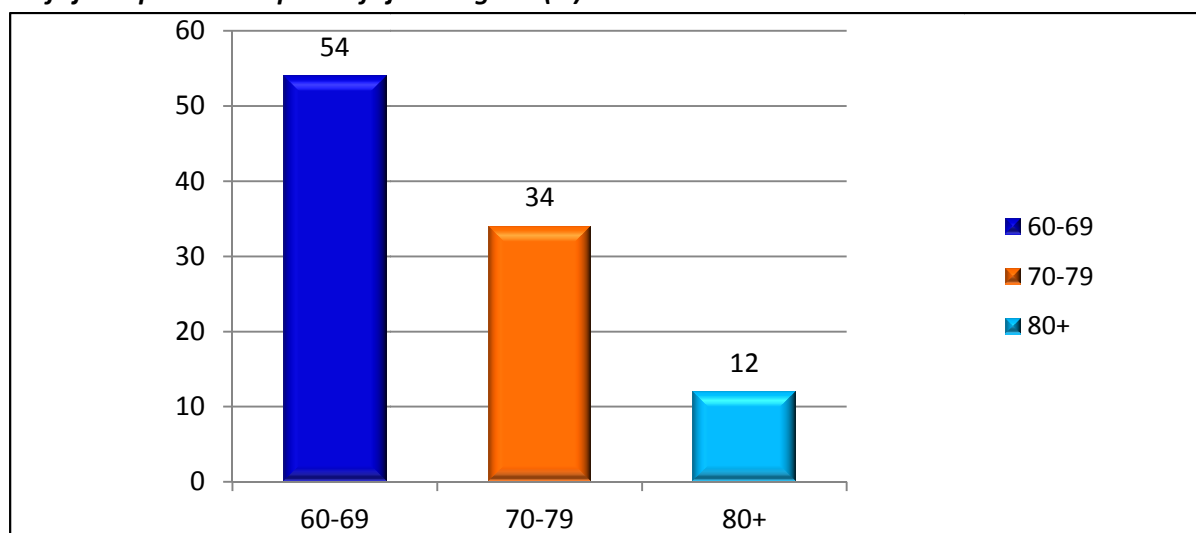
2. Persoonskenmerken van de respondenten

2.1. Aantal respondenten per leeftijdscategorie

Per 1 maart 2012 waren 6531 mannen en vrouwen van 60 jaar en ouder in Best woonachtig. Er hebben 374 personen aan het behoefteonderzoek deelgenomen: 51% mannen en 49% vrouwen. De jongste respondenten zijn 60 jaar (n=37), de oudste is 96 jaar (n=1).

In figuur 1 is de procentuele verdeling weergegeven van de respondenten over de leeftijdscategorieën. Uit nadere analyse van de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar blijkt dat ongeveer 6% van het totaal aantal mannen en vrouwen heeft deelgenomen. De leeftijdscategorie 80 jaar en ouder blijft daar met 4.2% wat bij achter.

Leeftijd respondenten per leeftijdscategorie (%)

Figuur 1

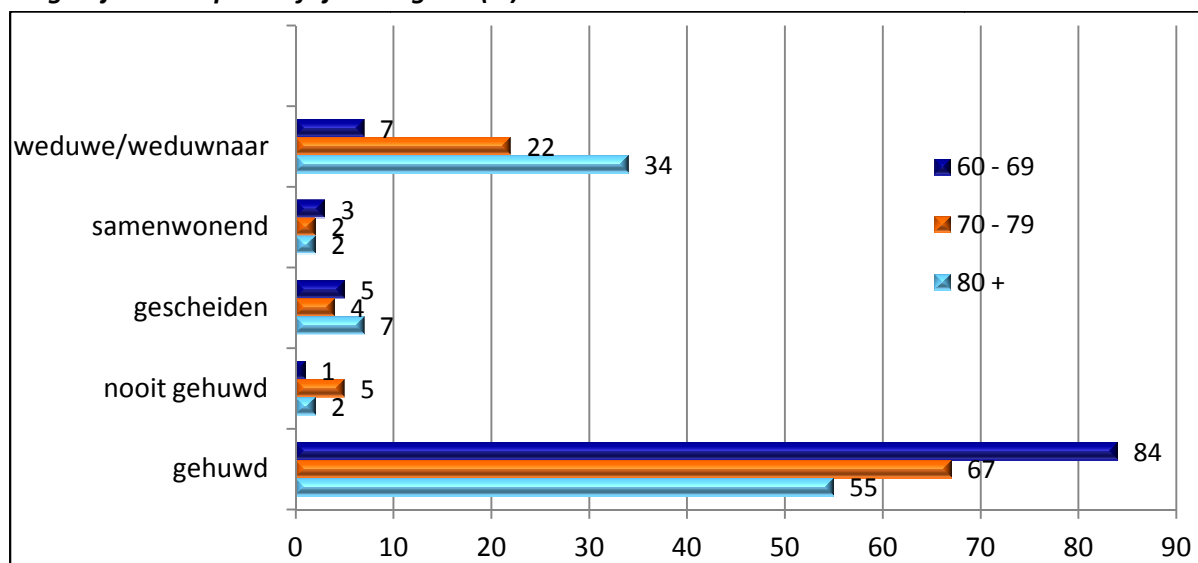
2.2. Aantal respondenten per wijk

In dit behoefteonderzoek is hier en daar ook een onderverdeling en vergelijking gemaakt van reacties van respondenten, ingedeeld naar wijk waarin zij woonachtig zijn. Het aantal respondenten was in sommige wijken niet hoger dan 3%. Om die reden zijn zij niet in deze onderverdeling meegenomen. Dit geldt voor de wijken Batadorp/Breeven; Aarle en de restadressen van het buitengebied; Kantonier en Villawijk/Koekoekbos. Van de wijken die in dit rapport met elkaar worden vergeleken hebben in Naastenbest naar verhouding de meeste respondenten aan het onderzoek deelgenomen, te weten 16%, en in Speelheide/'t Zand de minste, namelijk 6%.

2.3. Burgerlijke staat

Figuur 2 laat de gevolgen zien van een toename van het aantal levensjaren. Waar in de groep van 60-69 jaar nog 84% gehuwd is en slechts 7% weduwe of weduwnaar is, zien we dat in de leeftijdscategorie 80 jaar en ouder nog maar 55% getrouwd is, terwijl 34% weduwe of weduwnaar is. Rond de 10% van de senioren woont samen, is gescheiden of is nooit gehuwd geweest. Het percentage 'nooit gehuwd' bij de groep 60-69 jaar is met 1% heel laag vergeleken met andere Nederlandse gemeenten die aan het behoefteonderzoek hebben deelgenomen, waar tussen de 4 en 17% ongehuwd is.

Burgerlijke staat per leeftijdscategorie (%)

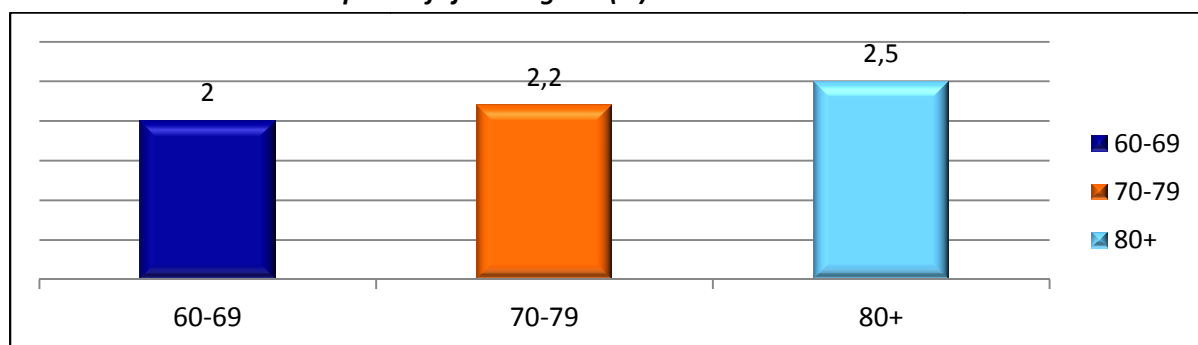

Figuur 2

2.4. Het aantal kinderen en kleinkinderen

Het gemiddeld aantal kinderen van de respondenten is 2.11. Ter vergelijking: op dit moment ligt het geboortecijfer in Nederland iets boven de 1.7. Het gemiddelde van de landen van de Europese gemeenschap is 1.6. Het gemiddeld aantal kleinkinderen is met 2.79 aan de lage kant.

Gemiddeld aantal kinderen per leeftijdscategorie (%)

Figuur 3

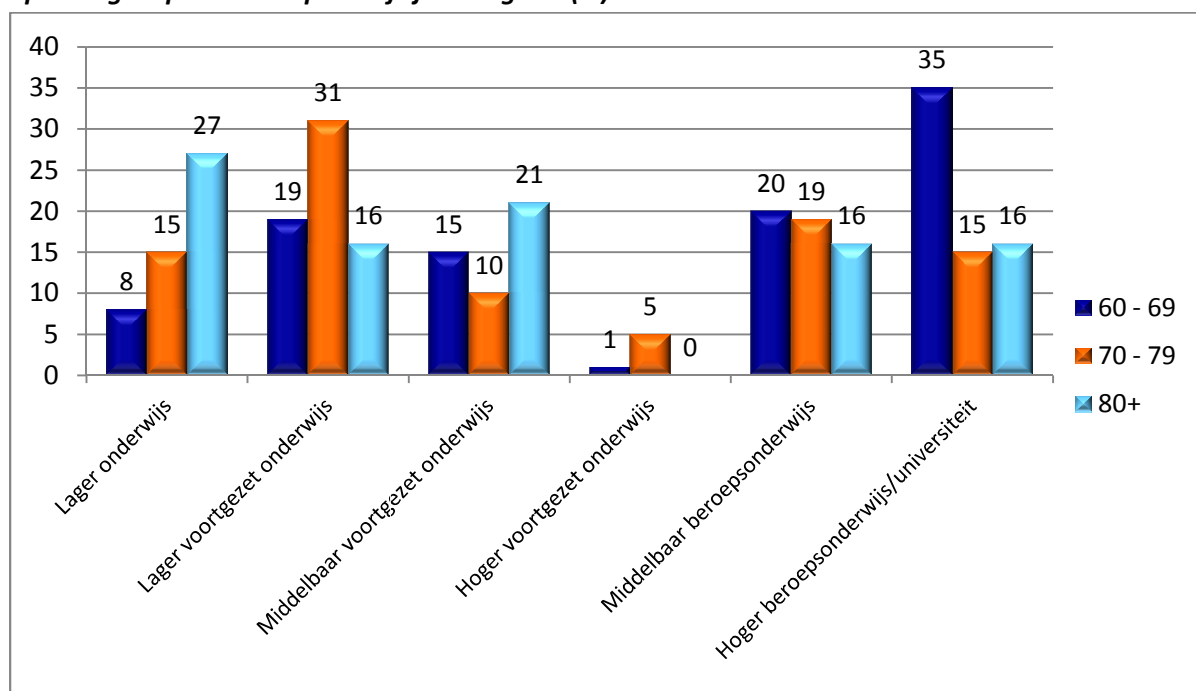
Figuur 3 toont het gemiddeld aantal kinderen per leeftijdscategorie van senioren in Best. In veel gemeenten zien we dat het aantal kinderen van de groep 80 jaar en ouder bijna het dubbele is van de groep 60-69 jaar. In Best is dit niet het geval.

Enige decennia geleden deed de theorie opgeld dat 'de oude dag' van ouders geborgd zou zijn als hun gezin minimaal 2 kinderen groot was. Gedoeld werd op het kunnen bieden van ondersteuning door kinderen aan hun ouders als de ouders met gezondheidsbeperkingen te maken zouden krijgen. Onder meer doordat kinderen meer en meer hun eigen weg gaan, langer op de arbeidsmarkt actief zijn, maar ook door echtscheidingen die de band met ouders kunnen veranderen, houdt deze theorie niet langer stand. Het lage geboortecijfer en de steeds moeilijker wordende toegang tot professionele zorg hebben tot gevolg dat ouderen voor hulp en ondersteuning steeds meer zijn aangewezen op 'het informele circuit', op hulp van kennissen, vrienden en burens. Later in dit rapport wordt daar nader op ingegaan.

2.5. Opleidingsachtergrond

Het aantal senioren dat enkel lager onderwijs heeft gevolgd is beduidend lager bij de jongere ouderen, de leeftijd van 60-69 jaar, dan bij de groep 80+. Voor wat betreft de afronding van een hogere opleiding zien we het omgekeerde beeld. De cijfers over de opleidingsachtergrond sluiten aan bij landelijke cijfers. Het aantal senioren met enkel lager onderwijs is mede door de invoering van de leerplicht sterk teruggelopen en het aantal senioren met een hogere opleiding is sterk vermeerderd.

Opleiding respondenten per leeftijdscategorie (%)

Figuur 4

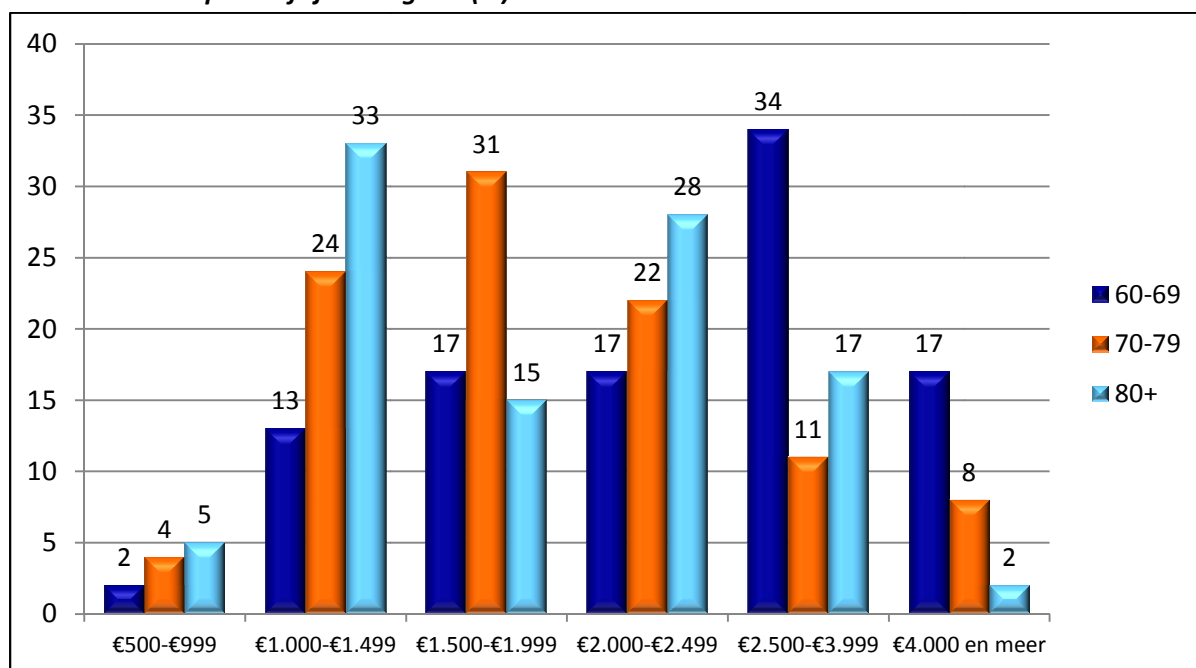
2.6. Hoofdberoep

Kijken we naar het hoofdberoep dat de respondenten hebben uitgeoefend, dan zien we dat het hoofdzakelijk als 'huisman/huisvrouw' gewerkt te hebben afneemt naarmate de senior jonger is. Zo heeft 13%, 25% en 35% van de senioren van respectievelijk 60-69 jaar, 70-79 jaar en 80 jaar en ouder de beroepsloopbaan als huisman of huisvrouw doorgeemaakt.

2.7. Inkomen

Uit figuur 5 blijkt dat slechts een gering percentage senioren, te weten 2% van de groep 60-69 jaar, 4% van de groep 70-79 jaar en 5% van de groep 80+, een inkomen heeft dat niet boven de € 999,-- uitstijgt. Vergeleken met enige andere Nederlandse gemeente waar het behoefteonderzoek heeft plaatsgevonden, zijn dit lage percentages. Ter illustratie: in de gemeente Maasdonk heeft 12% van de jongste groep respondenten, 15% van de middengroep en maar liefst 24% van de oudste groep respondenten een inkomen lager dan € 1.000,-- per maand. In Uden gaat het om respectievelijk, 8%, 11% en 9% en in Katwijk (ZH) om 2%, 6% en 16%. Een derde van de oudste leeftijdscategorie heeft een maandinkomen tot € 1.499,--, terwijl meer dan de helft van alle senioren van 60-69 jaar een inkomen geniet van meer dan € 2.500, --. Het maandinkomen van één op de zes van deze groep stijgt boven de € 4.000, -- uit. Ook dit wijkt voor de senioren van 60-69 jaar uit Best gunstig af ten opzichte van andere gemeenten. Hierbij moet worden opgemerkt dat van de groep 80+ het percentage met een inkomen van € 4.000,-- en meer in Best enige procenten lager ligt dan in de genoemde referentiegemeenten.

Maandinkomen per leeftijdscategorie (%)

Figuur 5

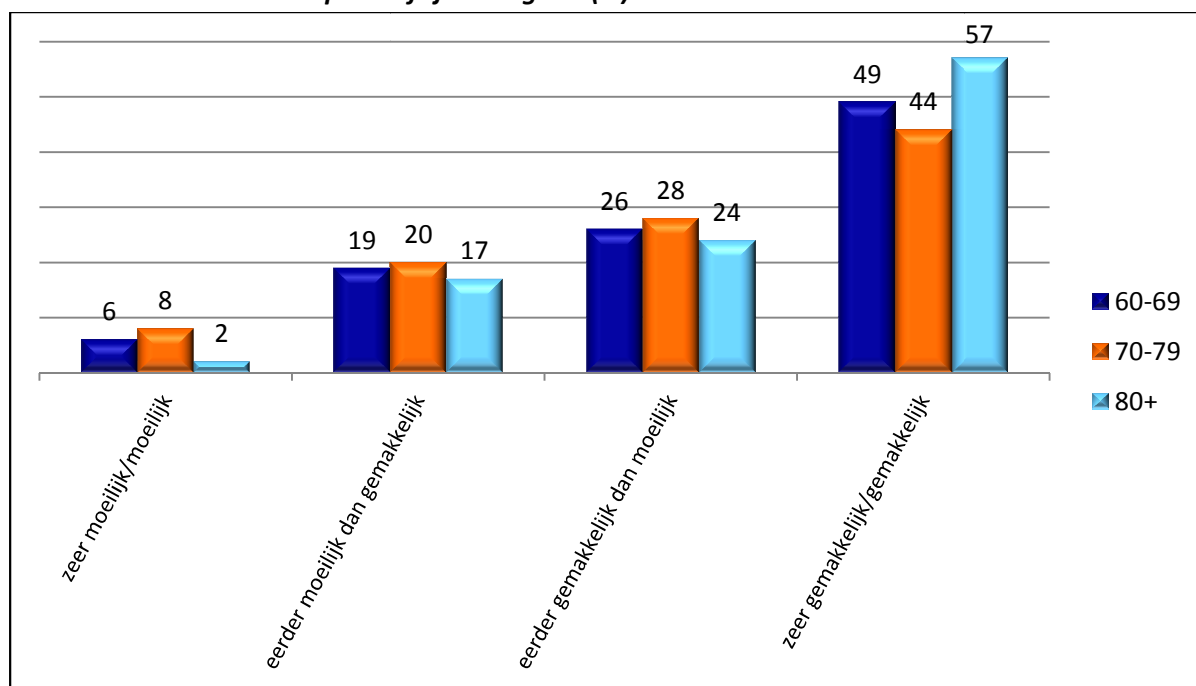
Alhoewel sprake is van een beperkte groep senioren die in de laagste inkomenscategorie zit, betekent een extrapolatie van de cijfers dat enige honderden senioren van Best bestempeld kunnen worden als mensen die financiële armoede hebben. Internationaal wordt als norm voor financiële armoede, ook wel monetaire armoede genoemd, een inkomen van minder dan 60% van het gemiddelde loon van het land genomen.

2.8. Rondkomen met het inkomen

In het behoefteteonderzoek is ook de vraag gesteld naar de beleving van armoede, oftewel of mensen vinden dat ze moeilijk of makkelijk kunnen rondkomen met hun inkomen. Het hebben van financiële armoede hoeft immers niet te betekenen dat men vindt dat moeilijk kan worden rondgekomen. En een inkomen boven de € 999,- in de maand hoeft eveneens niet te betekenen dat de eindjes goed aan elkaar kunnen worden geknoopt.

Figuur 6 laat zien wat de antwoorden zijn op de vraag hoe men kan rondkomen met het inkomen.

Rondkomen met inkomen per leeftijdscategorie (%)

Figuur 6

Het merendeel van de respondenten is goed tot zeer goed in staat met het maandinkomen rond te komen. Dit geldt zeker ook voor de groep 80+, de groep met het hoogste percentage alleenstaanden en alleenverdieners. Zo laat maar liefst 57% van de groep 80+ weten gemakkelijk tot zeer gemakkelijk rond te kunnen komen. Van de respondenten van 70-79 jaar geeft 28% aan moeilijk, zeer moeilijk en eerder moeilijk dan makkelijk, met het maandinkomen rond te kunnen komen.

De percentages laten ook zien dat in de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar de senioren die moeilijk rond kunnen komen, twee tot drie keer zo hoog zijn dan de percentages senioren in deze categorieën met het laagste inkomen. Bij de groep 80 jaar en ouder zien we het omgekeerde beeld: 5% zit in de laagste inkomenscategorie, terwijl slechts 2% aangeeft moeilijk rond te kunnen komen.

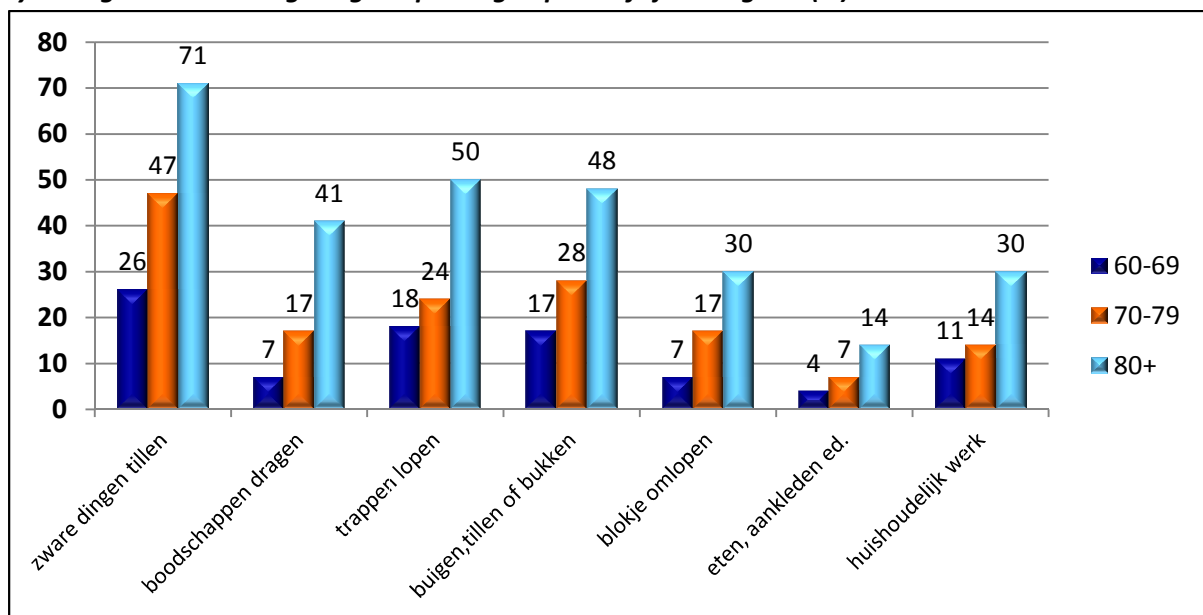
De ervaring of beleving moeilijk rond te kunnen komen heeft volgens de Belgian Ageing Studies effect op maatschappelijke participatie, maar kan ook de leefwijze nadelig beïnvloeden. Bekend is een studie van een Amerikaanse gerontoloog die het verband aantoonde tussen het hebben van armoede en een lagere levensverwachting.

3. Gezondheidssituatie en zelfredzaamheid van respondenten

3.1. Fysieke gesteldheid

Afnemende *spierkracht* en een verminderde *elasticiteit* van het lichaam en *mobiliteit* hebben chronische beperkingen tot gevolg. Deze manifesteren zich vooral bij de groepen 70-79 jaar en 80 jaar en ouder. Zo is voor een groot deel van deze groep het dragen van zware voorwerpen te zwaar geworden, het buigen en bukken gaat niet meer gemakkelijk en even een blokje om lopen is voor bijna één op de drie senioren van 80 plus niet meer weggelegd. Eenzelfde aantal 80 plussers merkt dat het huishoudelijk werk niet meer meevalt en één op de zeven is niet meer in staat tot zelfverzorging oftewel tot het zich zelfstandig wassen en aankleden.

Fysieke gezondheid langdurige beperkingen per leeftijdscategorie (%)

Figuur 7

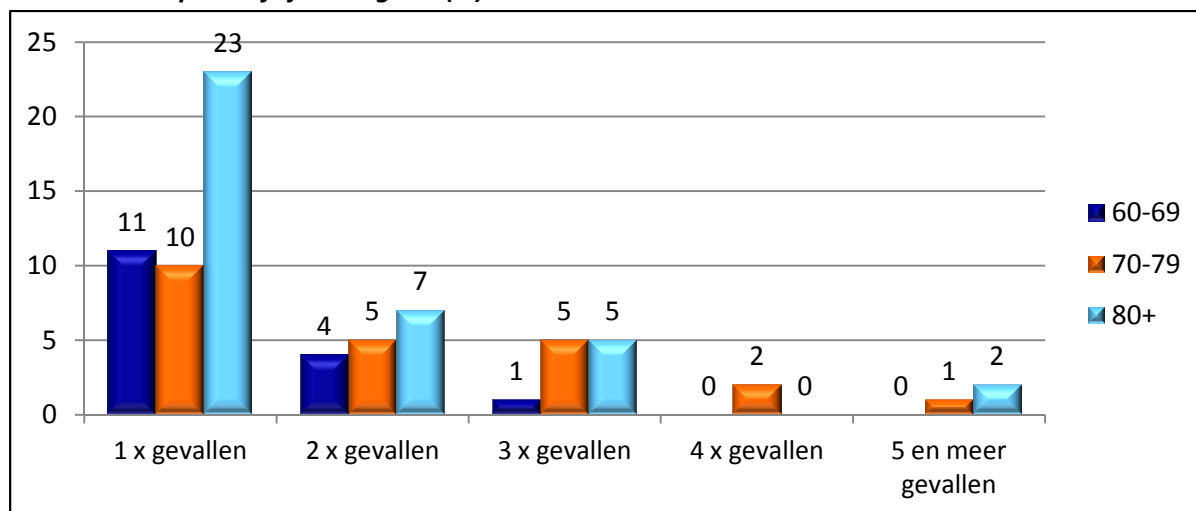
Voor iets minder dan een kwart van de respondenten van 70-79 jaar en precies de helft van de respondenten van 80+ is trappen lopen geen vanzelfsprekende beweging meer. Toch heeft het merendeel van de respondenten trappen in de woning.

3.2. Valincidenten

Uit figuur 8 kan worden opgemerkt dat het afgelopen jaar bij alle drie de leeftijdscategorieën meerdere valincidenten zijn voorgekomen. De bovengenoemde beperkingen maken het risico op vallen groter. De oorzaken en ook de gevolgen van de valincidenten zijn evenwel niet onderzocht. Meer dan één op de drie respondenten van 80 jaar en ouder is het

afgelopen jaar één of meerdere keren gevallen. Maar ook jongere senioren, de groep 70-79 jaar (23%) en 60-69 jaar (16%), lopen risico's. In zijn totaliteit gezien, zijn de percentages valincidenten lager dan in andere Nederlandse gemeenten waar het behoefteonderzoek heeft plaatsgevonden.

Valincidenten per leeftijdscategorie (%)

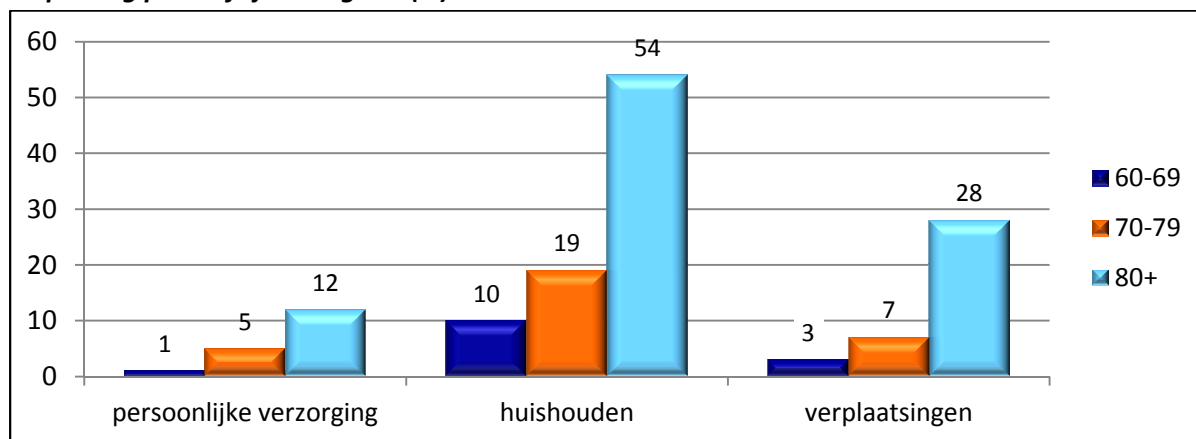

Figuur 8

3.3. Hulp nodig

Chronische beperkingen kunnen tot *hulpbehoevendheid* leiden. Aan de respondenten is de vraag gesteld of zij hulp nodig hebben bij de dagelijkse persoonlijke verzorging, bij het huishouden en/of bij het zich verplaatsen c.q. bij de mobiliteit. Wat opvalt is dat hulpbehoevendheid zich bij meer dan de helft van de oudste senioren vooral manifesteert bij het verrichten van huishoudelijke werkzaamheden, vervolgens bij de mobiliteit en voor bijna één op de acht van de respondenten van 80+ ook bij de persoonlijke verzorging. Ook bij de groep 70-79 jaar is de behoefte aan hulp groot. 19% kan huishoudelijke activiteiten niet meer (geheel) zelf verrichten, zoals figuur 9 duidelijk maakt.

Hulp nodig per leeftijdscategorie (%)

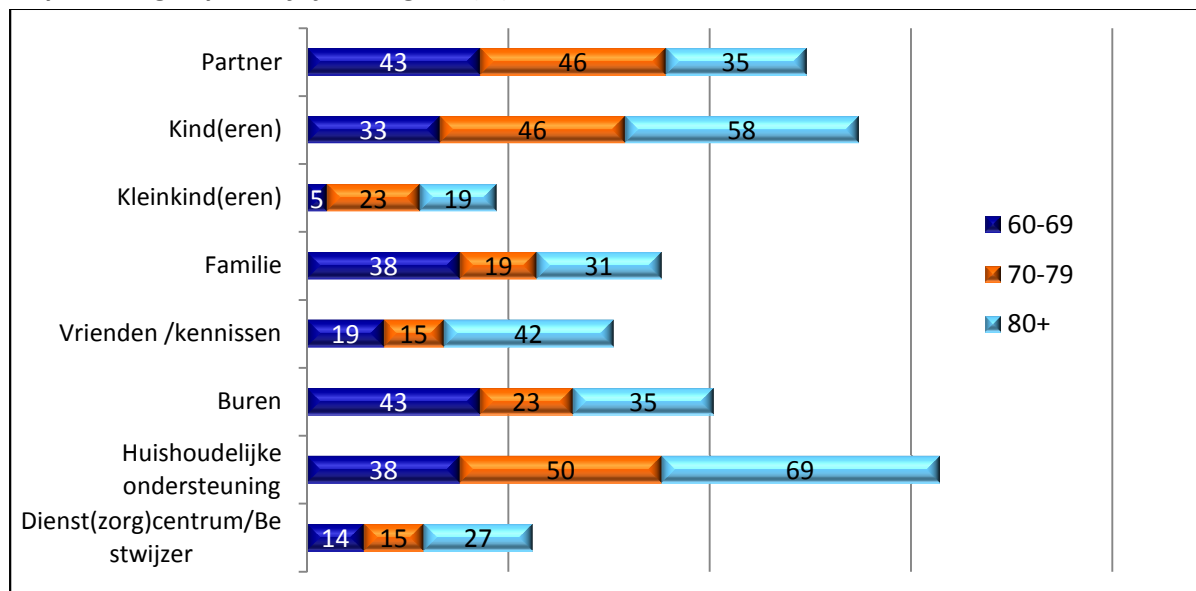

Figuur 9

3.4. Hulp ontvangen

Figuur 10 laat zien dat de hulpbehoevende senior een beroep doet op informele en professionele ondersteuning.

Hulp ontvangen per leeftijdscategorie (%)

Figuur 10

De hulp die de senioren nodig hebben wordt voor een belangrijk deel gegeven door de directe omgeving: de partner, kinderen, familie, kennissen en zeker ook de burens. Bij de groep van 70-79 jaar en 80 jaar en ouder springen ook de kleinkinderen in. De groep 70-79 jaar, en vooral 80+, doet voor ondersteuning bij het huishouden nadrukkelijk ook een beroep op professionele hulp. Voor de oudste groep respondenten, bij wie in veel gevallen de partner is overleden, is het de vraag of voldoende informele hulp gemobiliseerd kan worden als de drempel om voor professionele huishoudelijke ondersteuning in aanmerking te komen, wordt opgehoogd, zoals in het regeerakkoord is aangegeven.

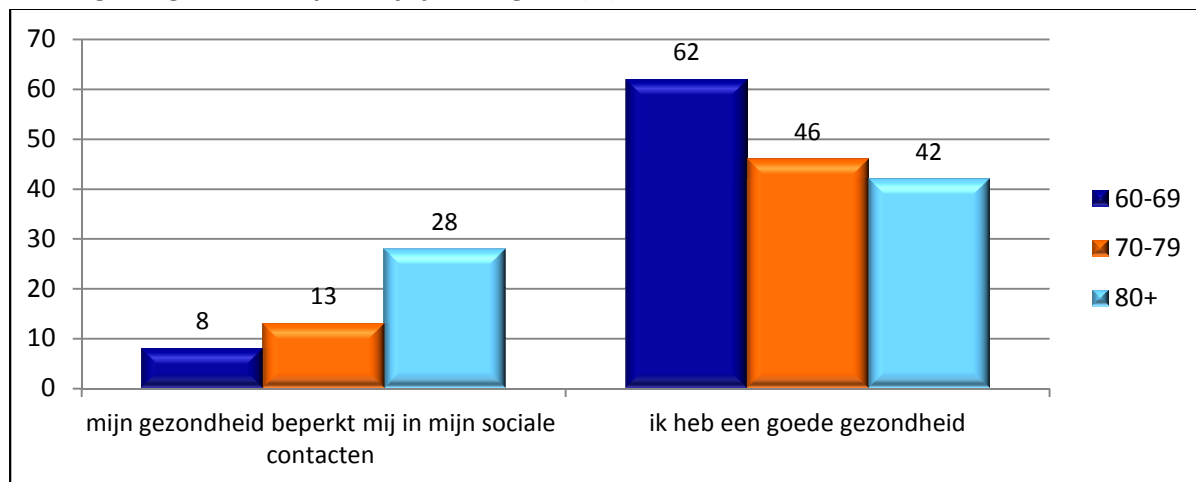
De vraag is ook wat het financieel draagvlak is van de mensen die de hulp nodig hebben. Uit behoefteteonderzoeken bij Belgische gemeenten blijkt dat een verband bestaat tussen zorgafhankelijkheid op het gebied van persoonlijke verzorging, huishouden en mobiliteit en het kunnen rondkomen met het inkomen. Gemiddeld heeft ongeveer 50% van de zorgafhankelijke senioren moeite om met hun inkomen rond te komen.

3.5. Beleving van gezondheid

Het ondervinden van beperkingen hoeft nog niet te betekenen dat iemand zichzelf als 'niet gezond' bestempelt. Op de vraag naar de beleving van gezondheid geeft meer dan 60% van de groep 60-69 jaar aan een goede gezondheid te hebben. Dat geldt ook voor 46% van de groep 70-79 jaar en zelfs voor 42% van de oudste leeftijdscategorie, de groep waarbij

meerdere chronische beperkingen zich openbaren. Meer dan één op de vier senioren van 80+ is evenwel van mening, dat sociale contacten beperkt worden door de mindere gezondheid.

Beleving van gezondheid per leeftijdscategorie (%)

Figuur 11

Het zijn vooral mobiliteitsbeperkingen die de senior verhinderen de deur uit te gaan en verschillende sociale contacten te onderhouden.

3.6. Psychische gesteldheid

Met de psychische gesteldheid zit het over het algemeen goed in Best. Het aantal senioren dat aangeeft zich ongelukkig of depressief te voelen, komt niet boven de 7% uit. 96% geeft aan problemen aan te kunnen en 98% heeft het zelfvertrouwen niet verloren. Het gevoel zich niks waard te voelen wordt door niet meer dan 2% bevestigd. Alleen het probleem van 'slecht slapen en het hebben van kopzorgen' wordt door 7% van de respondenten ervaren, met name uit de leeftijdscategorie 60-69 jaar.

<i>Psychische gesteldheid (%)</i>	Antwoordcategorie	
Rubriek	Niet/niet meer dan anders	Meer en opvallend meer dan anders
Slecht slapen/kopzorgen	93	7
Ongelukkig/depressief	97	3
Geen zelfvertrouwen meer	98	2
Problemen niet aankunnen	96	4
Onder spanning voelen staan	96	4
Gevoel niks waard te zijn	98	2

Figuur 12

3.7. Sociale gesteldheid

12 % van alle respondenten geeft aan zich soms eenzaam te voelen; minder dan 1% voelt zich vaak eenzaam. Het merendeel van de respondenten dat heeft aangegeven soms gevoelens van eenzaamheid te hebben, is woonachtig in Best Centrum (16% van de respondenten van deze wijk), Naastenbest of Speelheide/'t Zand (14% van alle respondenten van deze wijken).

<i>Sociale gesteldheid (%)</i>		Antwoordcategorie	
Rubriek		Helemaal oneens/oneens	Mee eens/ helemaal mee eens
Bij niemand terecht kunnen		75	11
Een goede vriend/vriendin missen		70	10
Een leegte ervaren		78	7
Op niemand terug kunnen vallen		82	10
Gezelligheid om zich heen missen		73	8
Te weinig kennissen hebben		68	15
Niemand kennen op wie vertrouwd kan worden		66	13
Zich met niemand verbonden voelen		73	12
In de steek gelaten voelen		84	4

Figuur 13

Tussen de 66% en 82% van de respondenten ervaart gezelligheid om zich heen, heeft voldoende kennissen en vrienden op wie zo nodig kan worden teruggevallen. Meer dan 80% geeft aan zich geenszins in de steek gelaten te voelen. 13% van de senioren geeft aan in de nabije omgeving behoefte te hebben aan iemand op wie vertrouwd kan worden, met name bij vragen om raad over belangrijke persoonlijke zaken. Van de groep 80+, van wie meer dan één op de drie weduwe of weduwnaar is, spreekt 27% die behoefte uit. Aan dit percentage kan niet worden voorbijgegaan. Het maakt ook duidelijk dat het hebben van sociale contacten van een andere orde is dan het bespreken van belangrijke onderwerpen of levensvraagstukken.

3.8. Seniorenmishandeling

Seniorenmishandeling, in de Engelse literatuur 'Elder abuse' genoemd, is een thema dat steeds meer de aandacht krijgt maar waar omheen een sfeer van taboe heerst. Toch geeft 2% (70-79) tot 5% (80+) van de respondenten aan het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van ongewenste aanrakingen. 7% van de 80+ groep is geconfronteerd met situaties waarin druk werd uitgeoefend om papieren te tekenen. 5% van de 80 plussers heeft zich ook

bedreigd gevoeld door iemand uit de kennissenkring en heeft ervaren dat bekenden hem of haar verhinderden de post te lezen.

3.9. Ervaren problemen

Naast vragen over de fysieke, psychische en sociale gesteldheid almede over mishandeling is de vraag gesteld met welke problemen de senior te maken heeft. Figuur 14 geeft het overzicht.

Ervaren problemen per leeftijdscategorie (%)

Leeftijdscategorie	60- 69		70-79		≥ 80	
Soort probleem/Frequentie	soms	vaak	soms	vaak	soms	Vaak
1. Gezondheidsproblemen	27	11	35	16	46	16
2. Verkeersonveiligheid	10	3	21	2	21	5
3. Invullen formulieren	14	4	19	6	34	5
4. Angst voor diefstal	18	2	22	4	16	2
5. Angst voor bedreiging op straat	13	2	15	3	16	5

Figuur 14

Van alle problemen die worden ervaren, springen gezondheidsproblemen er uit. Naarmate de leeftijd oploopt, krijgen meer senioren met hulpbehoevendheid te maken. Maar ook problemen door verkeersonveiligheid en door sociale onveiligheid, die zich manifesteren door angst voor diefstal en inbraak, steken soms de kop op. Ook op deze punten neemt het aantal senioren met dergelijke ervaringen toe met het klimmen van de jaren.

In wijk Naastenbest en Heuveleind wonen relatief de meeste senioren die hebben aangegeven 'soms' gezondheidsproblemen te hebben (42% respectievelijk 40%). In Wilhelminadorp en Best Centrum zijn de percentages senioren die 'vaak' dergelijke problemen hebben het grootst (21% respectievelijk 19%), op de voet gevolgd door Hoge Akker (18%). Soms het gevoel hebben dat het verkeer onveilig is, komt verhoudingsgewijs ook het meest voor bij de respondenten van Best Centrum (23%). Bij respondenten die in de wijk Speelheide/'t Zand wonen, is de angst voor diefstal of inbraak in de woning veel groter dan voor respondenten uit andere wijken: 32% geeft aan soms angst te hebben, 5% heeft vaak angst. Ter vergelijking: in de wijk Hoge Akker is het gemiddelde percentage drie keer zo klein. Ook de angst om op straat te worden lastig gevallen is daar klein (score 'soms': 3%) in verhouding tot de ervaringen van de respondenten die in Best Centrum wonen (26%). Bijna 25% van de respondenten van de wijk Salderes geeft aan dat er soms onvoldoende gezelligheids- en ontspanningsmogelijkheden in hun wijk zijn.

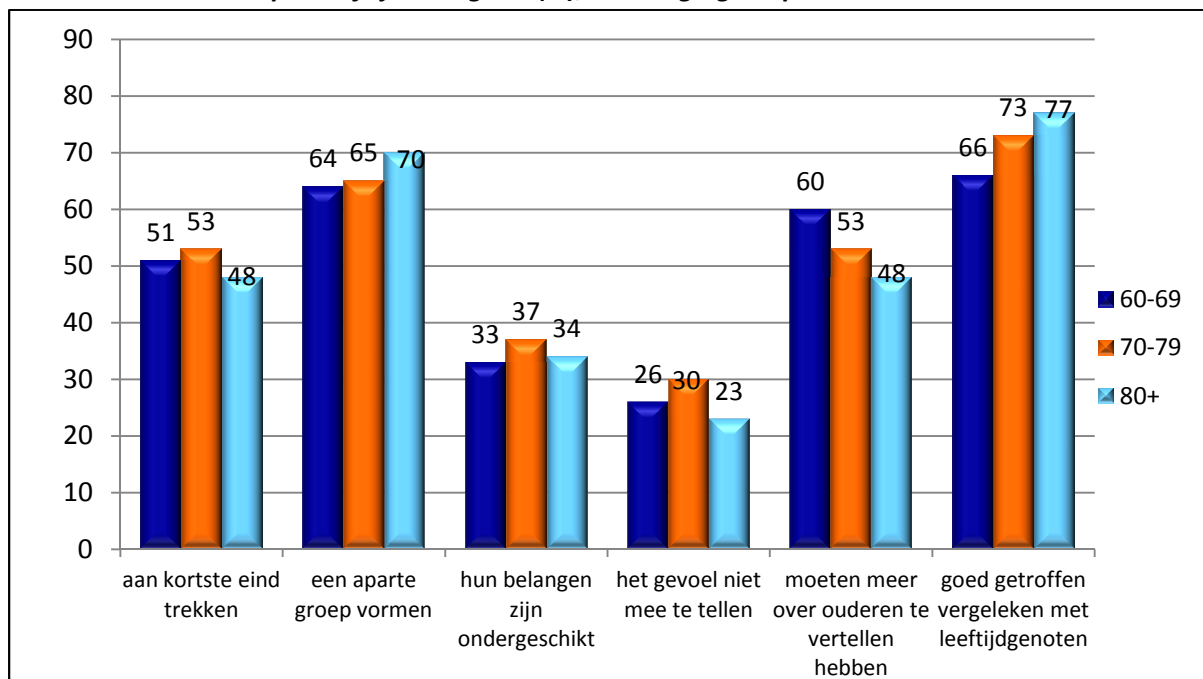
Uit behoefteonderzoeken van de Vrije Universiteit Brussel bij andere gemeenten blijkt een positief verband te bestaan tussen ervaren problemen op het gebied van de gezondheid en het gevoel van kwetsbaarheid en onveiligheid. Bij de oudste leeftijdscategorie manifesteert deze combinatie van factoren zich het vaakst.

3.10. Het beeld van senioren over ouderdom

Het beeld dat respondenten over senioren aangeven is niet zelden negatief. De mening van 23% tot 30% van de respondenten is dat ouderen in de huidige samenleving het gevoel hebben niet meer mee te tellen, dat hun belangen ondergeschikt zijn aan die van jongere leeftijdscategorieën (34% tot 37%) en dat ze, als het er op aan komt, aan het kortste eind trekken (tussen 48% en 53%). Ouderen zouden volgens 48% tot 60% van de respondenten om die reden meer over ouderen te vertellen moeten hebben, ook al omdat ze een aparte groep vormen (64% tot 70%).

Interessant is de score bij de vraag naar het beeld dat senioren van zichzelf hebben. 66% tot 77% stelt het goed te hebben getroffen vergeleken met leeftijdgenoten. Wat opvalt is dat deze mening met name bij de groep 80+ heeft postgevat. Voor gemiddeld 9% is dit zeker niet het geval, dit percentage geeft aan het slechter te hebben getroffen.

Beeld over ouderdom per leeftijdscategorie (%), bevestiging uitspraak

Figuur 15

Uit behoefteonderzoeken van de Belgian Ageing Studies wordt duidelijk, dat een negatief beeld over ouderdom en een laag zelfbeeld samengaan met een laag inkomen en met een negatief beeld over de woning waarin men is gehuisvest en de woonomgeving.

4. Huisvesting, kwaliteit van de woning en woonomgeving, leefbaarheid en het voorzieningenniveau

4.1. Hoe lang in Best woonachtig?

Veel respondenten zijn vertrouwd met het wonen en leven in Best. De 'gemiddelde respondent' woont ruim 39 jaar in Best. De afwijkingen van dit gemiddelde zijn groot. Zo woont de respondent van de wijk Heuveleind ruim 28 jaar in de gemeente en de respondent in Salderes woont bijna 48 jaar in Best. Opvattingen van de senioren over het wonen, de woonomgeving, de leefbaarheid en het voorzieningenniveau zijn derhalve gebaseerd op een jarenlange ervaring en niet op vluchtige indrukken.

4.2. De leeftijd van de woning en voorzieningen in de woning

De woningen van de respondenten zijn gemiddeld ruim 33 jaar oud, wat relatief jong is vergeleken met woningen van senioren in plattelandsgemeenten. Ook hier zijn de verschillen tussen de wijken groot. De woningen in Heuveleind zijn gemiddeld 14 jaar oud en de woningen in Hoge Akker bijna 47 jaar. Ondanks het bouwjaar zijn de woningen allemaal voorzien van een toilet of een douche. Het merendeel van de woningen heeft centrale verwarming. Alleen 3% van de respondenten van Hoge Akker en Salderes geeft aan geen centrale verwarming te hebben. Ofschoon de aanwezigheid van een rookdetector belangrijk wordt gevonden, is deze in ongeveer één op de vier woningen niet aanwezig.

4.3. De afgelopen 10 jaar verhuisd

18% van de senioren is de afgelopen tien jaar verhuisd: 19% van de groep 60-69 jaar; 17% van de groep 70-79 jaar en 20% van de groep 80+. De verhuisde senioren noemden daarvoor de volgende motieven:

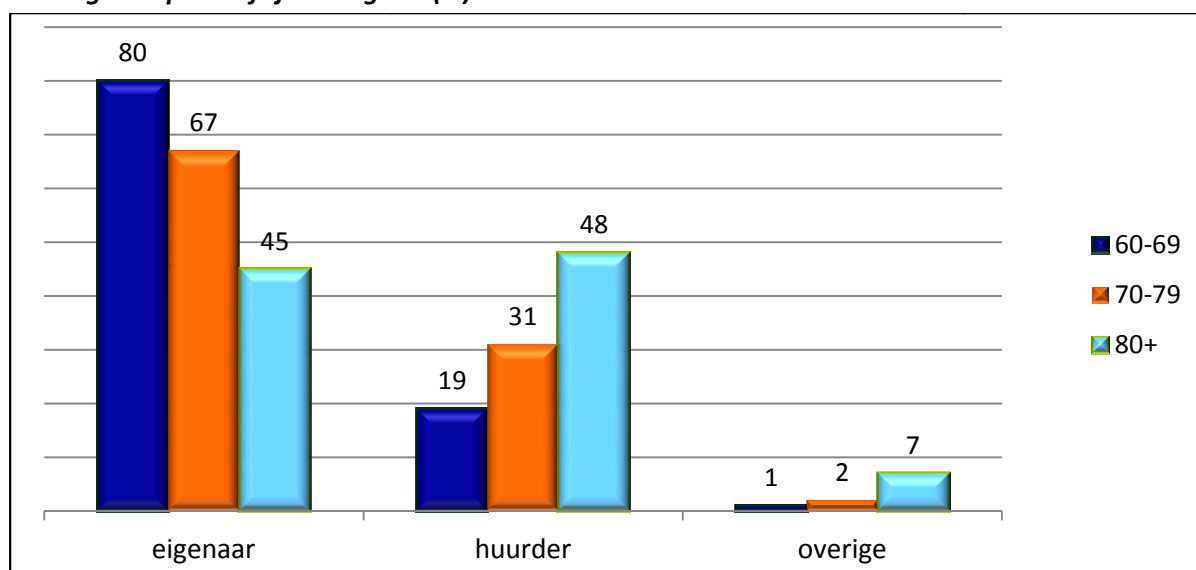
- Groep 60-69 jaar: De aantrekkelijkheid van de nieuwe omgeving (53%) en de aanwezigheid van voorzieningen in de nieuwe wijk (28%);
- Groep 70-79 jaar: De aantrekkelijkheid van de nieuwe omgeving (52%); de aanwezigheid van voorzieningen in de nieuwe wijk (29%) en het niet afhankelijk willen worden van de eigen kinderen (24%);
- Groep 80+: De aantrekkelijkheid van de nieuwe omgeving en de aanwezigheid van voorzieningen in de nieuwe wijk (beiden 71%); gezondheidsproblemen (43%) en gevoelens van onveiligheid en eenzaamheid (beiden 29%)

Aan het gaan verhuizen liggen blijkbaar 'push- en pullmotieven' ten grondslag. Blijkbaar trekt de nieuwe omgeving, bijvoorbeeld omdat belangrijke winkels of voorzieningen dichterbij zijn. Eenzaamheid, een slechte gezondheid en de afwezigheid van belangrijke contacten 'duwen' iemand zijn woning uit en zijn motieven om te verhuizen. Behoefteteonderzoeken in België en Nederland laten zien dat verhuizen juist gepaard kan gaan met verlies van sociale contacten, omdat de vertrouwde omgeving, buurt en buurtgenoten worden verlaten en het maken van nieuwe contacten niet altijd gemakkelijk is. De verhuisde senior staat evenwel open voor initiatieven van buurtgenoten om contacten te maken en ze staan volgens de Belgian Ageing Studies open om vrijwilligerswerk te gaan doen als ze daarvoor worden benaderd.

4.4. Woningbezit en huur

Gemiddeld 71% van de ondervraagde senioren is eigenaar van het huis waarin gewoond wordt; 27% is huurder van een woning, van wie 21% een sociale woning huurt. 2% heeft een andere woonvorm, bijvoorbeeld een woning in het verzorgingshuis, of het inwonen bij kinderen. Naarmate de leeftijd stijgt, neemt het bezit van een eigen woning af. Zo zien we dat 80% van de groep 60-69 jaar een eigen woning heeft, tegenover 45% van de groep 80+.

Woningbezit per leeftijdscategorie (%)

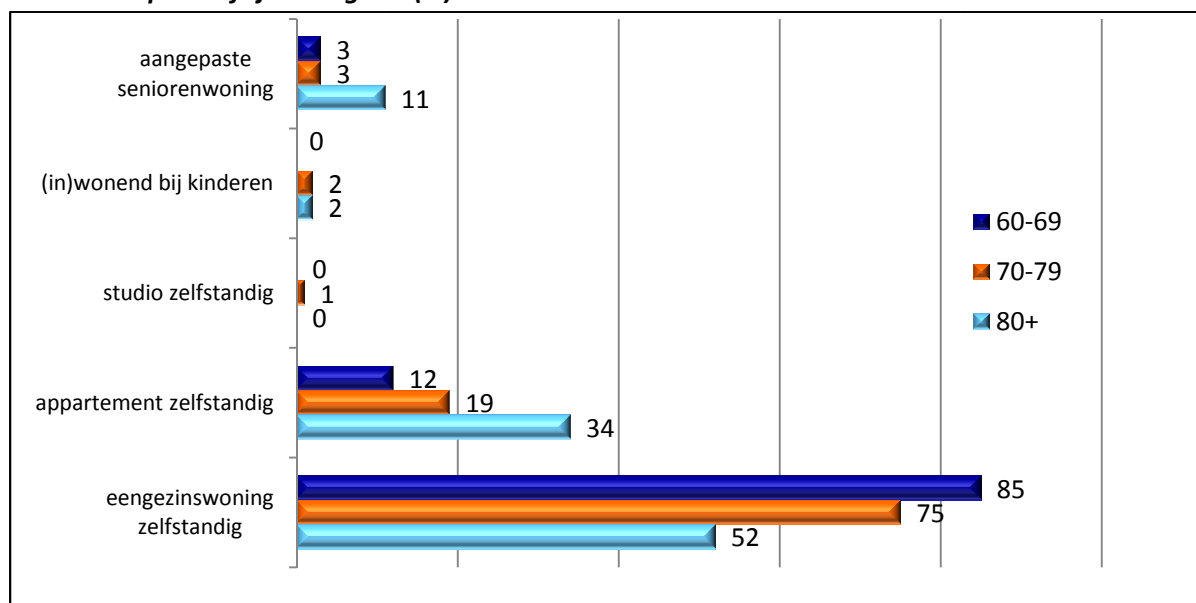
Figuur 16

Opgemerkt moet worden dat aan het verhuizen, vooral door de groep 80+, verschillende beweegredenen ten grondslag liggen. De beperkte aanwas van nieuwe seniorenwoningen en zeker de sterke reductie van verzorgingshuisappartementen vragen er om, dat de bovengenoemde push motieven zoveel mogelijk worden weggenomen. Gevoelens van onveiligheid, vaak ingegeven door gezondheidsproblemen, en eenzaamheid zullen meer en meer moeten worden aangepakt op de plaats waar de senior het liefst woont, in de eigen woning en de vertrouwde buurt.

4.5. Woonvorm

Figuur 17 toont dat de eengezinswoning de woonvorm is waar het overgrote deel van de senioren in is gehuisvest. Voor de groepen 60-69 jaar en 70-79 jaar is het bijna de enige woonvorm. Van de groep 80 jaar en ouder woont bijna één op de negen in een aangepaste seniorenwoning en bij 5% is sprake van ondersteund groepswonen.

Woonvorm per leeftijdscategorie (%)

Figuur 17

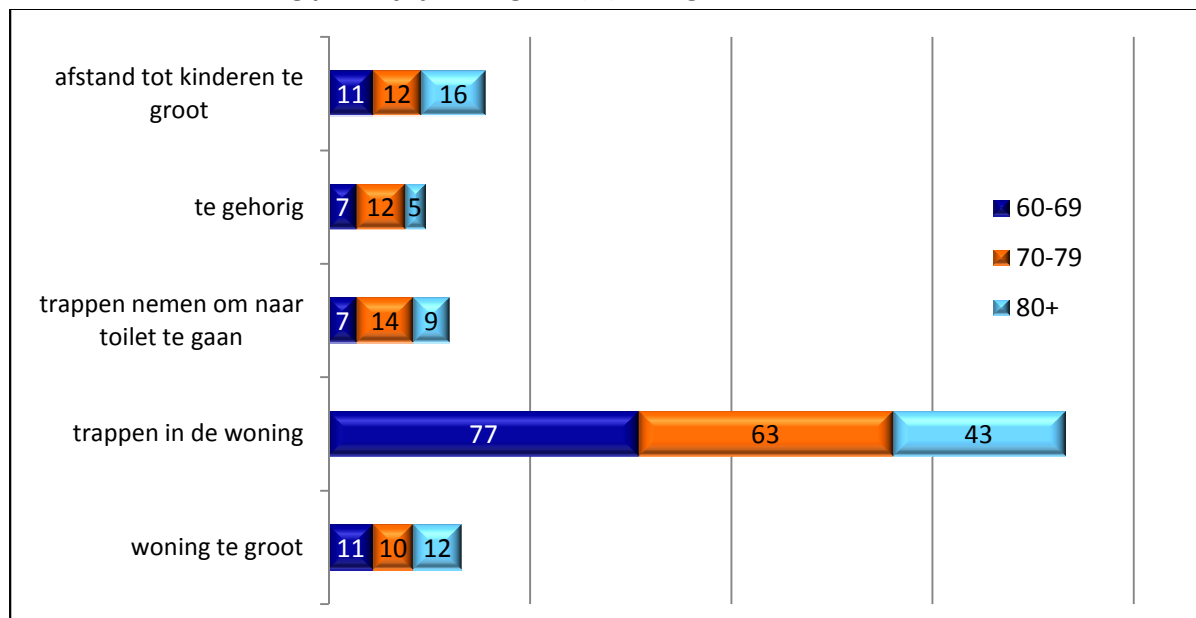
Van senioren die in Best een huis huren (99 respondenten, oftewel 17%, die de enquête hebben ingevuld zijn huurder) bevinden zich 22% op de privé huurmarkt en 78% huurt bij de sociale woningstichting. Uit nadere bestudering van de onderzoeksresultaten blijkt dat 55% van huurders op de privémarkt zelfstandig woont in een eengezinswoning, 41% woont zelfstandig in een appartement en 4% in een individueel aangepaste woning voor ouderen. Bij huurders van een sociale woning woont 58% in een eengezinswoning, 30% in een appartement, 1% in een studio en 11% in een individueel aangepaste woning.

4.6. Kwaliteit van de woning

Aan de respondenten is gevraagd een oordeel te geven over kenmerken of kwaliteiten van hun woning. De 5 kenmerken of kwaliteiten die voor de grootste groep senioren van toepassing zijn, zijn in beeld gebracht. Een kenmerk van veel woningen is dat trappen moeten worden genomen in de woning. 14% van de senioren van 70-79 jaar moet ook de trap op en af om naar toilet te gaan. 77% van de leeftijdscategorie van 60-69 jaar heeft trappen in de woning; tegenover 53% van de groep 70-79 jaar en 43% van de groep 80+. Eerder is aangegeven dat 5 van de 10 senioren van 80 jaar en ouder hiermee moeite hebben.

Tussen de 5 en 12% van de respondenten vindt de woning te gehorig, tussen de 8 en 12% vindt de woning te groot en tussen de 11 en 16% vindt dat de woonafstand tot de kinderen te groot is.

Kwaliteit van de woning per leeftijdscategorie (%), hoogst scorende kenmerken

Figuur 18

Een nadere analyse van de respons van huurders over de kwaliteit van de huurwoning van de privé markt en van de sociale woningmarkt laat enkele interessante resultaten zien:

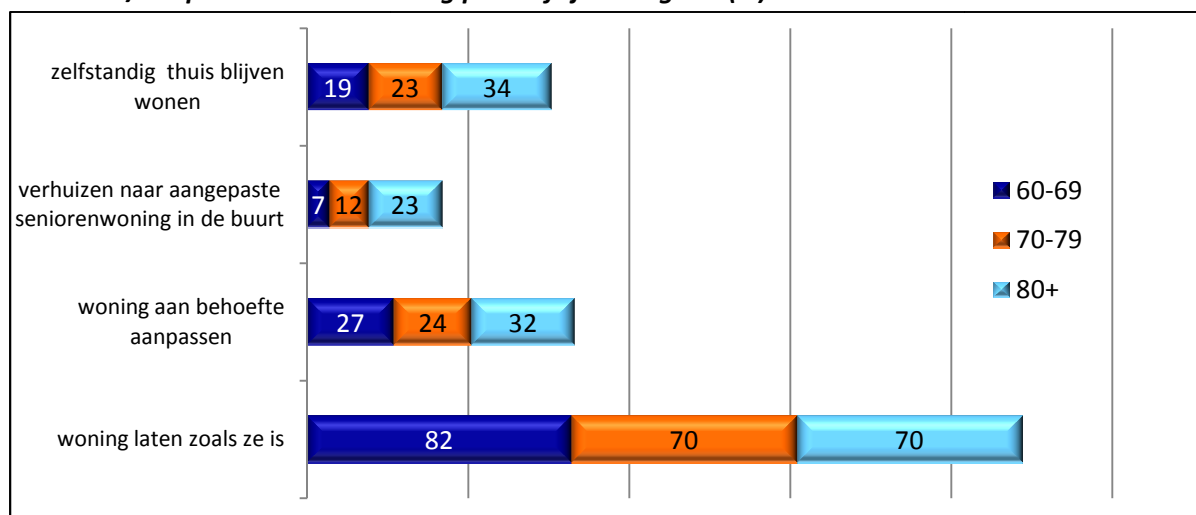
- 14% van de huurders van een woning van de privémarkt geeft aan dat de woning te groot is en in slechte staat verkeert, tegenover 5%, respectievelijk 4% van de huurders van een sociale woning.
- 41% van de huurders van een woning van de privémarkt heeft trappen in de woning versus 55% van de huurders van een sociale woning.
- 36% van de huurders van een woning van de privémarkt vindt de woning te duur, tegenover 13% van de huurders van een sociale woning. Een significant verschil.
- 27% van de huurders van een woning van de privémarkt geeft aan te ver van de kinderen af te zitten, wat significant verschilt van de 8% respondenten die de mening is toegedaan dat dit ook voor hun sociale woning van toepassing is.

Uit de uitspraken van huurders over de kwaliteit van hun woning kan worden geconcludeerd dat 68% van de huurders van woningen van de privémarkt en 62% van de woningen van de sociale woningstichting niet zijn aangepast aan de behoeften van de senioren die er in wonen. In de volgende paragraaf gaat het om de vraag waar deze conclusie toe leidt.

4.7. Blijven wonen, woning aanpassen of verhuizen?

Ondanks de beperkingen die worden genoemd of de hoge woonlasten, kiest 70 tot 82% van de senioren er voor de woning te laten zoals die is. De groep 80+ is nog het meest voorstander van een aanpassing van de woning aan de behoefte. 23% van deze groep is ook bereid te gaan verhuizen naar een aangepaste seniorenwoning in de buurt.

Verhuizen/aanpassen van de woning per leeftijdscategorie (%)

Figuur 19

Het verpleeghuis is maar voor gemiddeld 3% een mogelijke optie en dat geldt ook voor het gaan inwonen bij de kinderen. Relatief meer huurders van een woning op de privémarkt hebben behoefte het huis aan te passen dan huurders van een sociale woning (45% vs 33%). 18% van de senioren die huurt op de privémarkt zien een serviceflat als een goed alternatief. Een aangepaste seniorenwoning wordt door 27% van de huurders op de privémarkt en door 7% van de huurders van een sociale woning eveneens als een mogelijkheid gezien.

4.8. Woonwensen bij een nieuw zorgappartement

Aan de respondenten is de vraag gesteld welke wensen zij hebben als zij een nieuw zorgappartement zouden gaan betrekken. In onderstaande tabel is weergegeven wat de vijf meest genoemde wensen zijn.

**Top 5 van de wensen van een (nieuw) zorgappartement
per leeftijdscategorie (%)**

Wensen (nieuw) zorgappartement	Leeftijdscategorie		
	60- 69	70-79	≥ 80
De beschikbaarheid van een balkon	84	55	89
Een appartement van tenminste 60 m ²	84	43	84
Wonen in het centrum	80	55	91
De beschikbaarheid van thuiszorg op afroep	77	36	91
De beschikbaarheid van een restaurant en ontmoetingsruimte	65	26	79

Figuur 20

Geconcludeerd kan worden dat het appartementencomplex bij voorkeur in het centrum gelegen moet zijn, dat de appartementen minimaal 60 m² groot moeten zijn, een balkon moeten hebben en dat ook thuiszorg op afroep en een ontmoetingsruimte wenselijk zijn. Opvallend is dat de groep 70-79 jaar verhoudingsgewijs beduidend minder interesse toont in de mogelijke voorkeuren dan de twee andere leeftijdscategorieën.

4.9. Toekomstig wonen

Een grote groep senioren heeft trappen in de huidige koopwoning of huurwoning. Gezien beperkingen die optreden in de mobiliteit zullen aanpassingen in de woning nodig zijn, met name ter zake de trappen, alleen al om te voorkomen dat het aantal valincidenten toeneemt. Daar komt bij dat in geval de behoefte aan diverse aanpassingen groot is, de zelfredzaamheid van de bewoner vaak beperkter is en ook het sociale netwerk 'buiten de deur' kleiner is. Het aantal senioren dat om die redenen een aangepaste seniorenwoning, een serviceflat of een woonzorg appartement wil gaan betrekken, zal groter zijn dan het aanbod aan deze woonvormen. Daarenboven is de idee dat in een serviceflat of in een nieuw woonzorgcomplex 'thuiszorg op afroep' beschikbaar is, voor een groter wordende groep niet reëel, gezien de sterke reductie van de AWBZ. Bij de woonvoorkeuren geeft bijna 10% van de senioren aan open te staan voor het samenwonen met andere senioren in een (gelijkvloerse) woonvorm met gescheiden woonvertrekken. Het is het overwegen waard om na te gaan of de ontwikkeling van kleinschalige woonvormen, waar bijvoorbeeld 4 tot 6 bewoners samenwonen, in en op de plaats kunnen komen van bestaande woningen die aangepast moeten worden.

4.10. Kwaliteit en leefbaarheid van de woonomgeving

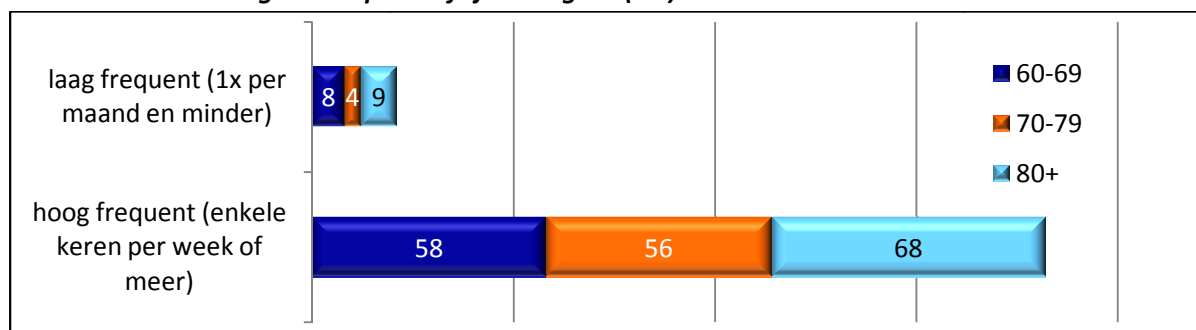
In de vragenlijst zijn diverse vragen opgenomen die te maken hebben met de beoordeling van de kwaliteit en leefbaarheid van de woonomgeving. Zo is gevraagd hoe vaak de

respondent contact heeft met mensen die in de omgeving wonen, hoe vaak de senior 's avonds op straat komt, of het prettig wonen is in de buurt, of men zich betrokken voelt bij hetgeen in de wijk gebeurt, of bepaalde voorzieningen of faciliteiten worden gemist en hoe wordt aangekeken tegen de veiligheid in de buurt.

4.11. Contacten met buurtgenoten

In figuur 21 staat weergegeven met welke frequentie de ondervraagde respondenten contact onderhouden met buurtgenoten. De percentages 'laag frequent', dat wil zeggen 1 x per maand of minder, en 'hoog frequent' oftewel enkele keren per week of meer, zijn tegenover elkaar geplaatst.

Contacten met buurtgenoten per leeftijdscategorie(%)

Figuur 21

68% van de groep 80+ onderhoudt een hoog frequent contact met de directe omgeving. 9% van deze groep heeft daarentegen beperkt contact.

Figuur 22 en figuur 23 laten zien hoe hoog en laag frequent de contacten van senioren zijn in wijken van Best

Contacten met buurtgenoten per wijk (2,5,7,9)(%)		Wijk			
Frequentie		2	5	7	9
Hoog		71	52	76	62
Laag		3	10	3	-

Figuur 22

Contacten met buurtgenoten per wijk (10,11,12,14)(%)		Wijk			
Frequentie		10	11	12	14
Hoog		61	55	57	64
Laag		5	7	-	13

Figuur 23

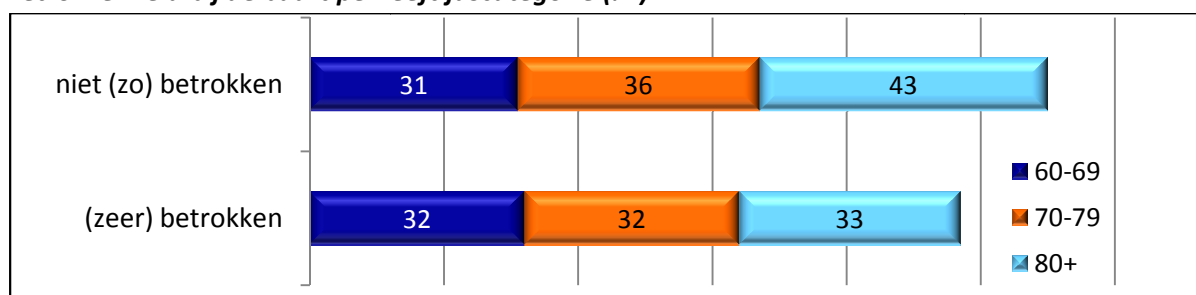
4.12. Prettig wonen in de wijk

- Naarmate de leeftijd toeneemt, neemt het percentage respondenten dat aangeeft 'erg prettig' te wonen in de wijk af: 18% van de groep 80+, 30% van de groep 70-79 en 42% van de groep 60-69 jaar vindt het wonen in de huidige wijk erg prettig.
- 29% van de respondenten die huren op de privémarkt vindt het erg prettig om in hun wijk te wonen, bij oudere respondenten die huren op de sociale woningmarkt is dit 23%.
- Nog eens 62% respectievelijk 68% van deze groepen huurders vinden het eerder prettig dan onprettig wonen in de buurt.
- Op wijkniveau bezien, zijn de procentuele verschillen groot. In Heuveleind geeft 16% van de respondenten aan erg prettig in deze wijk te wonen, terwijl 59% van de respondenten van Speelheide/'t Zand die mening over hun wijk is toegedaan. Ook in Salderes en Heivelden is het percentage respondenten dat daar erg prettig woont groot (55% respectievelijk 46%).
- Tellen we het percentage respondenten dat aangeeft 'eerder prettig dan onprettig' in hun wijk te wonen op bij het percentage dat aangeeft er 'erg prettig' te wonen, dan is de laagste score 84% (Wilhelminadorp) en de hoogste score 100% (Best Centrum; De Leeuwerik; Speelheide/'t Zand).

4.13. Betrokkenheid bij de wijk

In de vragenlijst van het behoefteonderzoek is de vraag opgenomen hoe betrokken de senior zich voelt bij hetgeen in haar of zijn wijk gebeurt. In figuur 24 zijn de percentages weergegeven van de antwoordcategorieën 'niet (zo) betrokken' en '(zeer) betrokken'.

Betrokkenheid bij de buurt per leeftijdscategorie (%)

Figuur 24

Het aantal senioren dat zich niet of niet zo betrokken voelt en het aantal senioren dat zich zeer of gewoon betrokken voelt, ontlopen elkaar niet veel. Alleen in de leeftijdscategorie 80+ is het aantal niet (zo) betrokken respondenten 10% hoger dan het aantal dat aangeeft betrokken te zijn. Grofweg kan worden gesteld dat één op de drie senioren zich betrokken voelt bij het wijkgebeuren, één op de drie heeft daar een 'neutrale opvatting' over en één op de drie is niet zo betrokken.

Kijken we naar de scores van senioren in de afzonderlijke wijken dan zijn grote verschillen waar te nemen: Er zijn wijken waar beduidend meer senioren wonen die zich betrokken voelen dan senioren die zich niet betrokken voelen. In Best Centrum is 29% niet zo betrokken en 39% is wel betrokken. In Speelheide/'t Zand woont relatief gezien het laagst aantal niet betrokkenen (14%), terwijl 32% wel betrokken is. Ook in Salderes is het percentage niet betrokkenen (28%) een stuk lager dan het percentage wel betrokkenen (48%). Maar er zijn ook wijken die een omgekeerd beeld laten zien. De Leeuwerik springt er uit: 41% geeft aan niet betrokken te zijn, terwijl slechts 17% aangeeft zich betrokken te voelen.

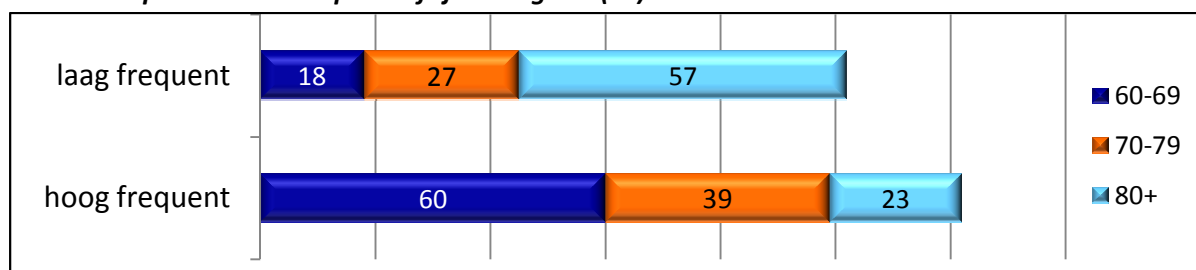
Van de respondenten die een privéwoning huren, voelt 33% zich betrokken bij wat in de wijk gebeurt en eenzelfde percentage voelt zich niet betrokken. Bij de respondenten met een sociale huurwoning voelt 26% zich betrokken en 34% voelt zich niet betrokken.

Vergelijken we de cijfers van 'het prettig wonen in de wijk' met die van 'betrokkenheid bij de wijk' dan kan worden geconcludeerd dat een grote groep ouderen meer op zichzelf is dan dat mede verantwoordelijkheid wordt genomen voor de leefbaarheid van de buurt.

4.14. 's Avonds op straat komen

De avonduren nodigen senioren vaak niet uit om op straat te komen. Slecht zien, slechte verlichting, soms in combinatie met een slechte staat van de voetpaden en met verkeersdruk, alsmede samenscholingen van jongeren, kunnen redenen zijn waarom senioren 's avonds niet of nauwelijks op straat komen. In figuur 25 zijn de percentages gepresenteerd ter zake het hoog of laag frequent op straat komen van de senioren in de verschillende leeftijdscategorieën.

's Avonds op straat komen per leeftijdscategorie (%)

Figuur 25

In het oog springt het hoge percentage senioren van 80+ (57%) dat laag frequent, oftewel minder dan 1 x per maand, 's avonds op straat komt. Hoe jonger de respondent hoe vaker hij 's avonds op straat komt.

De figuren 26 en 27 laten zien met welke frequentie senioren in verschillende wijken van Best 's avonds op straat komen.

's Avonds op straat komen per wijk (2,5,7,9)(%)	Wijk			
Frequentie	2	5	7	9
Hoog	39	55	42	48
Laag	42	23	18	31

Figuur 26

's Avonds op straat komen per wijk (10,11,12,14)(%)	Wijk			
Frequentie	10	11	12	14
Hoog	59	59	38	56
Laag	16	21	33	33

Figuur 27

Best Centrum is de enige wijk waar meer senioren (42%) minder dan 1 keer per maand 's avonds op straat komen dan dat er respondenten zijn die één keer per week of meer 's avonds op straat komen (39%). In Salderes daarentegen komen bijna 3 keer zoveel respondenten 's avonds frequent op straat (59%) dan dat er respondenten zijn die 's avonds bijna nooit op straat komen. In Naastenbest is dat verschil nog groter met 59% versus 16%. Ook in de wijk Heuveleind, die niet in de figuur is opgenomen, zijn de procentuele verschillen groot, ten gunste van de respondenten die 's avonds vaak op straat komen (68% versus 24%).

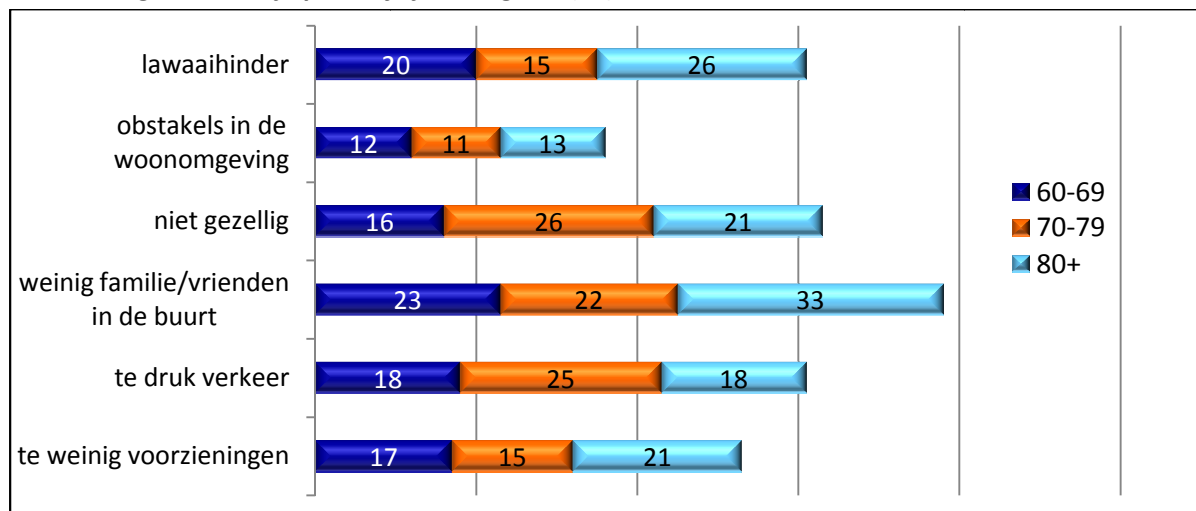
4.15. Het organiseren van activiteiten voor senioren

35% van de groep 60-69 jaar, 45% van de groep 70-79 jaar en 43% van de groep 80+ zijn van mening dat voldoende tot ruim voldoende wordt georganiseerd voor senioren. Meer dan de helft van alle respondenten die in de wijken Best Centrum (50%) en Heivelden (58%) wonen zijn het daarmee eens. In de wijken De Leeuwerik (23%) en Wilhelminadorp (31%) wordt die opvatting door veel minder senioren gedeeld.

4.16. Beoordeling van de wijk

Aan respondenten wordt in de vragenlijst een aantal uitspraken voorgelegd met de vraag of die op hun wijk van toepassing zijn. In figuur 28 zijn de antwoorden weergegeven van de senioren van de drie leeftijdscategorieën met betrekking tot de zes meest bevestigde uitspraken.

Beoordeling van de wijk per leeftijdscategorie (%)

Figuur 28

Wat opvalt is dat de opvattingen van de drie leeftijdscategorieën in sterke mate overeenkomen. De lawaaihinder wordt door verhoudingsgewijs meer senioren van 80+ gesignaleerd dan door de senioren van 70-79 jaar. De groep 80+ mist vrienden en kennissen in de buurt, meer dan de overige senioren.

In de figuren 29 en 30 zijn de procentuele scores te zien van de senioren uit de verschillende wijken.

Beoordeling van de wijk (2,5,7,9)(%)	Wijk			
	2	5	7	9
Lawaaihinder	33	7	9	17
Obstakels in de woonomgeving	3	12	21	10
Niet gezellig	10	20	24	10
Weinig familie/vrienden in de buurt	23	29	12	21
Te druk verkeer	57	5	18	10
Te weinig voorzieningen	7	10	18	10

Figuur 29

Beoordeling van de wijk (10,11,12,14)(%)	Wijk			
Rubriek	10	11	12	14
Lawaaihinder	22	4	27	20
Obstakels in de woonomgeving	14	4	18	20
Niet gezellig	23	11	18	24
Weinig familie/vrienden in de buurt	17	37	50	15
Te druk verkeer	27	22	36	15
Te weinig voorzieningen	23	11	9	22

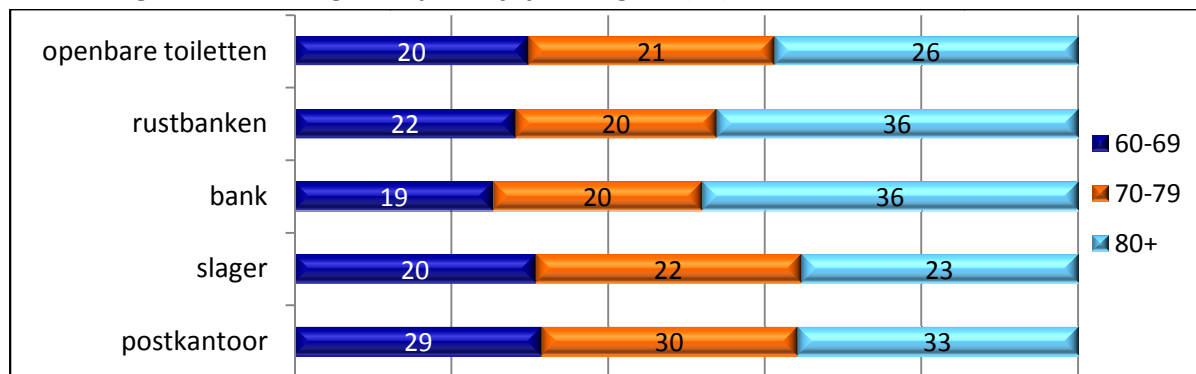
Figuur 30

Lawaaihinder komt volgens de senioren het meest voor in Best Centrum. 33% van de senioren beaamt die uitspraak. Speelheide/'t Zand is met 27% een goede tweede. In de wijk Salderes geeft niet meer dan 4% aan lawaaihinder te ondervinden. Zo zijn er ook grote verschillen voor wat betreft het last hebben van obstakels in de woonomgeving. In Hoge Akker geldt die uitspraak voor 21% van de senioren. In Best Centrum (3%), Wilhelminadorp (4%) en Heuveleind (4%) voor een veel lager percentage. In Heuveleind (de scores van deze wijk zijn niet in de figuur weergegeven) geeft 32% aan de wijk niet gezellig te vinden; voor Best Centrum en De Leeuwerik is het percentage 10%.

Veel senioren van Speelheide (50%) wonen ver van hun familie en vrienden vandaan, terwijl dat maar voor 15% van de senioren van Wilhelminadorp en 17% van de senioren van Naastenbest ondervonden wordt. De verkeersdruk wordt met stip gesignaleerd door de senioren van Best Centrum. Opvallend is dat dit signaal voor de senioren van Best Centrum geen reden is om niet prettig te wonen in hun wijk. Eerder is geconstateerd dat geen enkele senior van Best Centrum heeft aangegeven niet prettig te wonen in de wijk. Niet veel senioren van Best Centrum hebben te klagen over een tekort aan voorzieningen. 23% van de senioren van wijk Naastenbest wel.

4.17. Behoeftete aan voorzieningen in de wijk

In de vragenlijst zijn 26 voorzieningen genoemd. Daarbij is de vraag is gesteld welke van die voorzieningen in de wijk worden gemist door de respondent van de verschillende leeftijdscategorieën. Een vijftal voorzieningen werd beduidend vaker gemist dan de andere voorzieningen. In figuur 31 zijn ze geprojecteerd.

Voorzieningen die worden gemist per leeftijdscategorie (%)

Figuur 31

Gemiddeld meer dan 20% van de respondenten mist openbare toiletten. De afwezigheid hiervan kan het verschil uitmaken tussen de deur niet uitgaan en buiten komen of meedoen aan activiteiten. Dit geldt eveneens voor rustbanken, die door 20% (60-69 jaar) tot 36% (80+) van de respondenten worden gemist in hun omgeving. Eerder zagen we dat de mobiliteit afneemt naarmate de leeftijd toeneemt. De aanwezigheid van rustbanken kan de angst wegnemen om een ommetje te maken. Voorzieningen als een slager en een bank worden door meer dan 20% van de respondenten gemist, terwijl de afwezigheid van een postkantoor in de wijk door gemiddeld meer dan 30% van de senioren wordt betreurd. In de figuren 32 en 33 zijn de scores in de verschillende wijken weergegeven.

Voorzieningen die worden gemist per wijk (2,5,7,9)(%)		Wijk			
Voorzieningen		2	5	7	9
Postkantoor		21	10	39	43
Slager		-	10	9	7
Bank		-	18	6	11
Rustbanken		21	20	9	36
Openbare toiletten		36	20	24	21

Figuur 32

Voorzieningen die worden gemist per (10,11,12,14)(%)		Wijk			
Voorzieningen		10	11	12	14
Postkantoor		42	15	36	36
Slager		29	7	4	58
Bank		31	4	5	53
Rustbanken		26	22	14	22
Openbare toiletten		23	7	-	31

Figuur 33

Het postkantoor wordt vooral gemist in de wijken Hoge Akker (39%), De Leeuwerik (43%), Naastenbest (42%), Speelweide (36%) en Wilhelminadorp (36%). Ook de senioren van Heuveleind (42%) trekken op dit punt aan de bel. De slager (58%) en de bank (53%) worden voornamelijk in Wilhelminadorp gemist. Rustbanken mogen er komen in De Leeuwerik (36%) en ook in de wijk Heuveleind (42%). In Best Centrum (36%) en wijk Wilhelminadorp (31%) wonen relatief gezien de meeste senioren die om openbare toiletten vragen. In Heuveleind is een grote groep senioren (33%) van mening dat de toegang tot openbaar vervoer wordt gemist.

4.18. Veiligheid

Bij de beoordeling van de leefbaarheid van de buurt is het gevoel van sociale veiligheid een belangrijk aspect. Fysieke kwetsbaarheid, die met het toenemen der jaren om de hoek komt kijken, verhoogt niet zelden het gevoel van onveiligheid, om de simpele reden dat de kracht wordt gemist om zich voldoende te verweren als de situatie daar om vraagt.

In de vragenlijst is een aantal uitspraken gedaan over de beleving van onveiligheid, met de vraag in hoeverre de respondent het met de uitspraken eens is. Uit figuur 34 is op te maken hoe de verschillende leeftijdscategorieën hebben gereageerd op een zestal uitspraken.

<i>Veiligheid, bevestiging uitspraken per leeftijdscategorie (%)</i>		Leeftijdscategorie		
Uitspraken		60-69	70-79	≥80
's Avonds moet je op straat extra voorzichtig zijn		44	62	74
's Avonds en 's nachts doe ik de deur niet open als er gebeld wordt		48	71	74
Weinig buitenkomen vanwege angst op overval		4	14	16
De laatst 10 jaar zijn de straten onveiliger geworden		41	53	51
Het is vandaag de dag te onveilig om 's avonds op straat te komen		21	36	35
De buurt is bereid elkaar te helpen		80	80	84

Figuur 34

Een groot deel van de geïnterviewde senioren voelt zich onveilig. Van 8%, 19% en 29% van de senioren in de oplopende leeftijdscategorieën, die de afgelopen 10 jaren zijn verhuisd, waren gevoelens van onveiligheid een motief.

Volgens 44% van de groep 60-69 jaar en maar liefst 74% van de oudste groep ondervraagden moet men 's avonds op straat extra voorzichtig zijn. De straten zijn de afgelopen 10 jaar onveiliger geworden meent 41%, 53% en 51% van respectievelijk de leeftijdscategorieën 60-69 jaar, 70-79 jaar en 80+. Voor 21% van de groep 60-69 jaar en voor ongeveer 35% van de

groepen 70-79 jaar en 80+ is dit voldoende reden om 's avonds niet op straat te komen. Angst om buiten overvallen en bestolen te worden, leeft tussen de 4% (60-69 jaar) en 14% (80+) van de respondenten. Aan de burens heeft de senior steun in geval van nood. Meer dan 80% van de respondenten is van mening dat, als de situatie daar om vraagt, de buurt bereid is elkaar te helpen.

In de figuren 35 en 36 zijn de antwoorden van de respondenten uitgesplitst naar de wijk waarin zij wonen.

Veiligheid, bevestiging uitspraken per wijk (2,5,7,9)(%)	Wijk			
Uitspraken	2	5	7	9
's Avonds moet je op straat extra voorzichtig zijn	84	43	39	52
's Avonds en 's nachts doe ik de deur niet open als er gebeld wordt	71	52	76	48
Weinig buiten komen vanwege angst op overval	10	5	9	3
De laatste 10 jaar zijn de straten onveiliger geworden	75	43	33	34
Het is vandaag de dag te onveilig om 's avonds op straat te komen	55	14	27	34
De buurt is bereid elkaar te helpen	77	81	94	79

Figuur 35

Veiligheid, bevestiging uitspraken per wijk (10, 11,12,14)(%)	Wijk			
Uitspraken	10	11	12	14
's Avonds moet je op straat extra voorzichtig zijn	63	43	56	50
's Avonds en 's nachts doe ik de deur niet open als er gebeld wordt	50	50	65	59
Weinig buiten komen vanwege angst op overval	6	11	-	20
De laatste 10 jaar zijn de straten onveiliger geworden	52	46	43	50
Het is vandaag de dag te onveilig om 's avonds op straat te komen	17	32	22	32
De buurt is bereid elkaar te helpen	80	82	91	75

Figuur 36

Het gevoel van onveiligheid is bij senioren in alle wijken aanwezig, maar de verschillen zijn groot. Zo wordt de uitspraak dat de straten de laatste 10 jaar onveiliger zijn geworden door 75% van de senioren van Best Centrum omarmd, door 52% van Naastenbest en door 50% van de senioren van Wilhelminadorp en van Heuveleind. Het percentage ligt veel lager bij senioren van de wijken Hoge Akker (33%) en De Leeuwerik (34%) .

55% van de senioren van Best Centrum komt vanwege het gevoel van onveiligheid 's avonds nog maar sporadisch op straat; in Heivelden geldt dit voor 14% van de senioren en in

Naastenbest voor 17%. Meer dan tweemaal zoveel senioren van Best Centrum zijn van mening dat men 's avonds op straat extra voorzichtig moet zijn dan het aantal senioren dat in Hoge Akker woonachtig is. De wijk Wilhelminadorp springt in het oog als het gaat om de respons op de vraag of de respondent weinig buiten komt vanwege angst te worden overvallen. Voor 20% van de ondervraagden in deze wijk is dat zo. Geen van de respondenten in wijk Speelweide blijft om die reden binnen en ook in de andere wijken is het percentage laag, zoals in De Leeuwerik (3%), Heivelden (5%) en Naastenbest (6%).

De bereidheid van burens en de buurt elkaar te helpen is overal heel hoog. 75% van de respondenten in Wilhelminadorp en 96% van de ondervraagde senioren die in Speelheide wonen geven dit aan. Laatstgenoemd percentage is uitzonderlijk hoog, niet alleen voor Best maar ook vergeleken met wijken of kernen uit andere behoefteonderzoeken.

Waar we eerder zagen dat de hoge verkeersdruk die in Best Centrum wordt ervaren door een groot aantal senioren geen negatieve invloed heeft op het prettig wonen in deze wijk, komt dat ook naar voren bij het thema veiligheid. Meer dan in andere wijken is het gevoel van onveiligheid aanwezig en toch is ook dit blijkbaar geen factor die het 'prettig wonen' beïnvloedt.

5. Maatschappelijke participatie

Maatschappelijke participatie kan op velerlei wijzen gestalte krijgen. Omdat nog slechts een zeer gering percentage van senioren van 60 jaar en ouder op de arbeidsmarkt actief is, is arbeidsparticipatie niet in de vragenlijst opgenomen. Wel is de vraag gesteld of mantelzorg wordt verricht en of aan vrijwilligerswerk wordt deelgenomen. Ook is nagegaan hoe de senior zich verplaatst, met wie contact wordt onderhouden, aan welke activiteiten wordt meegedaan, hoe de dag ingevuld wordt, wat wordt gevonden van diensten waar de senior regelmatig gebruik van maakt of mee te maken heeft en of de mogelijkheid bestaat invloed uit te oefenen op organisaties waar de senior direct of indirect mee te maken heeft.

5.1. Verplaatsingen

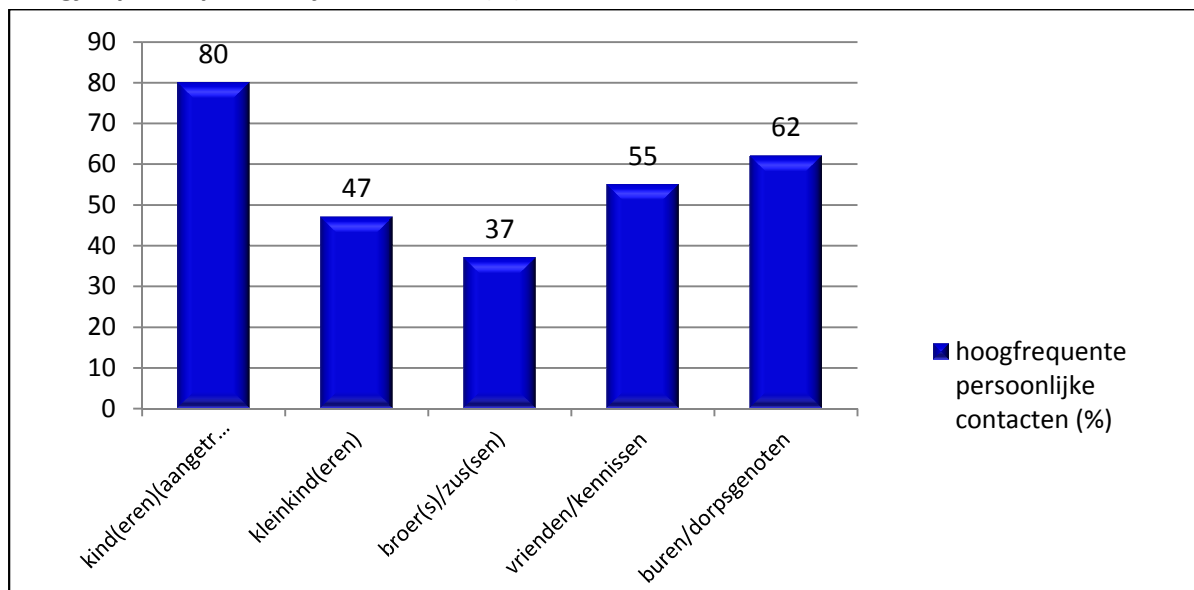
Voor alle leeftijdscategorieën is de auto een favoriet vervoermiddel. Ook van de groep van 80 jaar en ouder maakt nog 57% minimaal een paar keer per week gebruik van de auto. Van de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar verplaatst 90% respectievelijk 82% zich meerdere keren per week met de auto. Ook te voet gaan is voor 75% (80+) tot 83% (60-69 jaar) de manier om van A naar B te komen.

52% van de 80 plussers neemt meerdere keren per week de fiets. 74% van de groep 70-79 jaar en 72% van de groep 60-69 jaar bedient zich eveneens meerdere keren per week van dit vervoermiddel. De bus wordt maar door 3% (60-69 jaar) tot 7% (80+) meerdere keren per week gebruikt en 6% van de groep van 60-69 jaar verplaatst zich een paar keer per week met de trein, tegenover 2% van de groep 70-79 jaar. De frequentie waarmee de groep van 80 jaar en ouder de trein gebruikt is lager. 11% stapt gemiddeld één keer per maand in de trein. Slechts een paar mensen van 70 tot 79 jaar nemen wekelijks de taxi en van georganiseerd vervoer maakt 5% van de groep 80+ laag frequent gebruik.

5.2. Persoonlijke contacten

In het vorige hoofdstuk is beschreven met welke frequentie senioren uit Best contact onderhouden met de buurt. In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij persoonlijke, meer familiale contacten. Deze contacten kunnen tot gevolg hebben dat mantelzorgactiviteiten worden verricht of ontvangen en passen om die reden meer in een hoofdstuk over maatschappelijke participatie.

In figuur 37 is weergegeven met wie de respondenten hoog frequente contacten hebben.

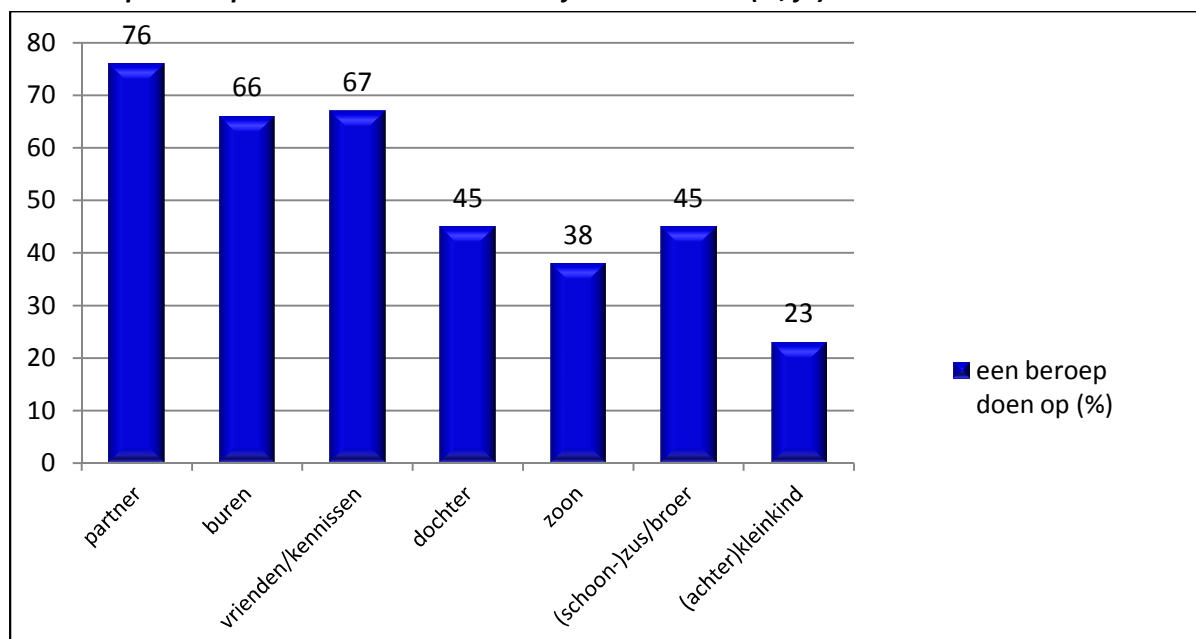
Hoogfrequente persoonlijke contacten (%)

Figuur 37

De senior van Best heeft een breed persoonlijk netwerk met wie veelvuldig contact is. Het contact met kinderen springt er uit: 80% van alle respondenten heeft of maakt minstens één of meermalen per week contact met de kinderen. 7% van de groep 70-79 jaar en 13% van de groepen 60-69 jaar en 80 jaar en ouder hebben overigens geen kinderen en schoonkinderen. Bijna de helft van de respondenten heeft één of meermalen per week contact met de kleinkinderen. 36% van de groep 60-69 jaar heeft (nog) geen kleinkinderen. Voor 20% van de groep 70-79 jaar en 27% van de groep 80+ geldt dat ook. Het percentage senioren van 80+ dat frequent contact onderhoudt met broers en of zussen is met 41% hoger dan het gemiddelde over alle respondenten. Naarmate de leeftijd vordert worden deze contacten vaak geïntensiveerd. Er zijn nauwelijks verschillen tussen de leeftijdsgroepen voor wat betreft de frequentie van contacten met vrienden en kennissen. Met de buren of mensen uit de wijk wordt na de kinderen het meest frequent contact onderhouden. Dit maakt het ook begrijpelijk dat veel senioren, onder het kopje 'veiligheid', hebben aangegeven dat de buurt bereid is elkaar te helpen.

5.3. Op wie een beroep doen voor huishoudelijke activiteiten

In de vragenlijst wordt de vraag opgeworpen op wie van de familieleden of van het sociale netwerk een beroep gedaan zou kunnen worden wanneer de respondent zelf zijn huishoudelijke activiteiten niet meer kan doen. Figuur 38 toont de antwoorden.

Een beroep doen op anderen voor huishoudelijke activiteiten (% ja)

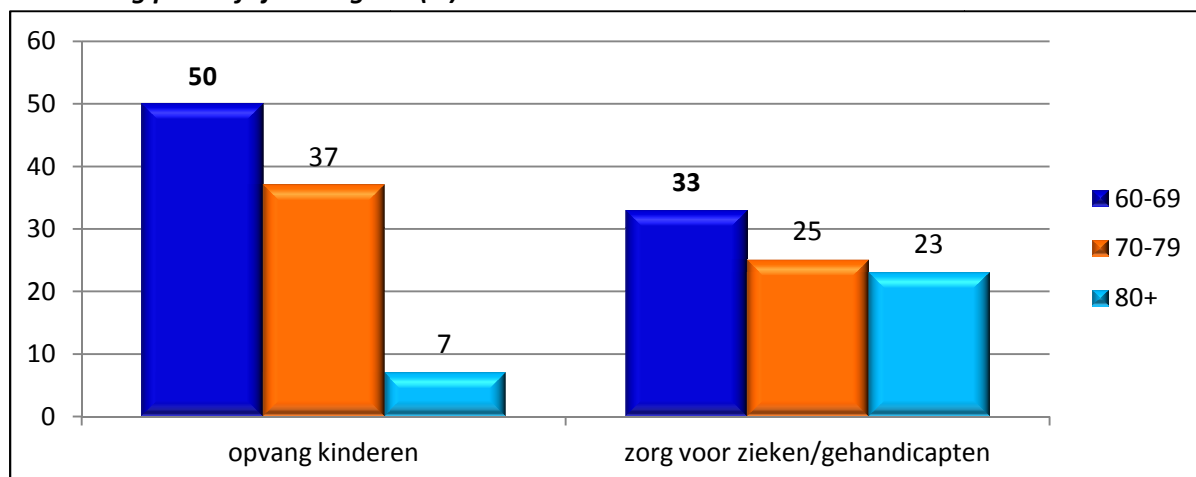
Figuur 38

De partner van de respondent, voor zover nog in leven, is de eerst aangewezen voor ondersteuning. Bij de groep 80+ is dit percentage nog 44%. Van de kinderen is de dochter degene die volgens 58% van de 80 plussers de benodigde ondersteuning zal bieden. Maar ook zoon (44%) en schoonzoon (53%) zijn in beeld. De buren zijn voor 72% van de groep 60-69 jaar, 56% van de groep 70-79 jaar en 66% van de 80 plussers een potentiële ondersteuner van betekenis.

Met het oog op de ontwikkelingen in de AWBZ, waarbij de drempel om voor professionele hulp in aanmerking te komen flink wordt opgehoogd, alsmede het besluit in het regeerakkoord dat het aantal indicaties voor huishoudelijke ondersteuning (in het kader van de Wmo) drastisch wordt ingeperkt, is het van belang te weten dat de senioren van Best vertrouwen hebben in burenhulp. In hoofdstuk 3 van dit rapport zagen we, onder de kop 'Hulp ontvangen', dat de groep 70-79 jaar en de groep 80+ die daadwerkelijk hulp ontvangen momenteel in relatie tot informele hulp een relatief fors beroep doen op professionele hulp.

5.4. Mantelzorg

Een belangrijk aspect van maatschappelijke participatie is het verrichten van mantelzorg, oftewel het bieden van verschillende vormen van hulp aan familieleden, vrienden en goede bekenden. In figuur 39 is te zien hoeveel respondenten van de verschillende leeftijdscategorieën zich inzetten voor de opvang van kinderen of voor de zorg voor zieken of gehandicapten.

Mantelzorg per leeftijdscategorie (%)

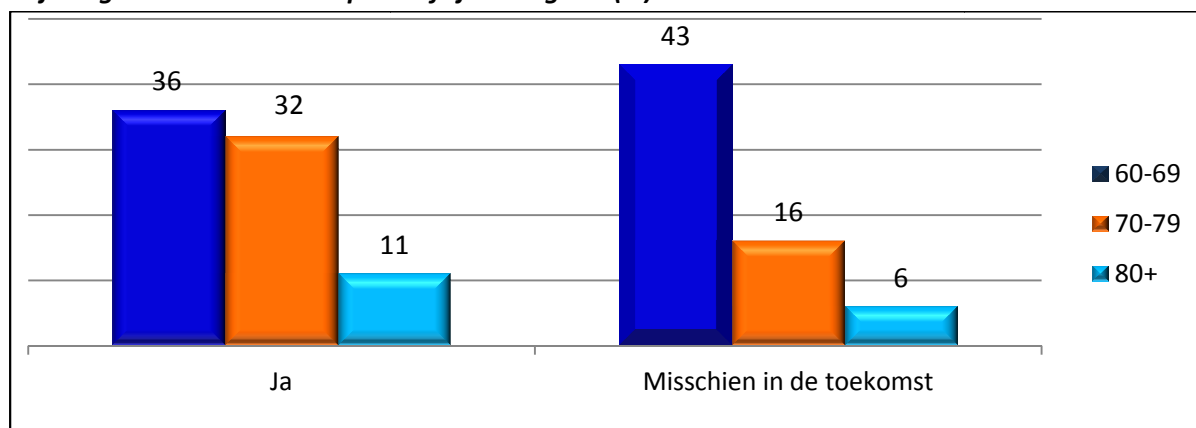
Figuur 39

De helft van alle respondenten van 60-69 jaar zorgt voor de opvang van kleine kinderen uit de wijk, kennissenkring of familie. 37% van de groep van 70-79 jaar spant zich daar ook voor in. Het zijn percentages die overeenkomen met die van andere behoefteonderzoeken. 23% (80+) tot 33% (60-69 jaar) neemt de zorg of ondersteuning van zieken op zich.

5.5. Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk wordt gezien als een belangrijke mogelijkheid voor senioren om zich verder te ontwikkelen en zinvol bij te dragen aan de lokale samenleving. De participatiegraad van Nederlandse senioren aan het vrijwilligerswerk is, Europees beschouwd, hoog. Uit de behoefteonderzoeken in Nederland en ook uit andere documenten blijkt dat ongeveer 40% van de senioren aan vrijwilligerswerk deelneemt, 10% meer dan bijvoorbeeld in België.

Figuur 40 laat zien hoe hoog het percentage senioren is dat momenteel vrijwilligerswerk verricht en hoe hoog het percentage is dat overweegt in de toekomst vrijwilligerswerk te gaan doen.

Vrijwilligerswerk verrichten per leeftijdscategorie (%)

Figuur 40

Gemiddeld één op de drie senioren van 60 tot 79 jaar doet aan vrijwilligerswerk. Het aandeel van de groep 80+ blijft achter en is met 11% beduidend lager ten opzichte van 80 plussers uit andere behoefteonderzoeken in Nederland.

Vooraf in de groep van 60-69 jaar lijkt volop perspectief aanwezig voor een toekomstige rol als vrijwilliger. Wellicht dat er direct na de pensionering nog enige terughoudend is om direct maatschappelijke taken te gaan vervullen, maar 43% van de jongste leeftijdscategorie van senioren in Best houdt een mogelijke rol als vrijwilligerswerk open en 5% van die groep weet zeker dat er vrijwilligerswerk aan zit te komen. Voor instanties die betrokken zijn bij het werven van vrijwilligers is een tijdige en goede voorlichting van belang over de mogelijkheden van, de voorwaarden tot, en eventueel de faciliteiten voor vrijwilligerswerk.

Met name in de leeftijdscategorieën 70-79 jaar en 80 jaar en ouder zit veel potentieel. De eerdergenoemde reductie en opheffing van verzorgingshuishouding, die over ongeveer 5 jaar al voltooid kan zijn, vraagt om vrijwilligers die een aanspreekpunt kunnen zijn, gezelschap willen bieden of bereikbaar willen zijn. Aan te bevelen is om een gerichte werving op deze activiteiten tot subsidiegrondslag te maken voor welzijnsinstanties.

5.5.1. Type vrijwilligerswerk dat wordt verricht

Het bieden van gezelschap, bijvoorbeeld door een huisbezoek of door ziekenbezoek, is de meest gebezigde activiteit van senioren op het gebied van vrijwilligerswerk. 14% van de groep 60-69 jaar, 11% van de groep 70-79 jaar en 15% van de groep 80+ geven op die manier invulling aan vrijwilligerswerk. Huishoudelijke activiteiten, zoals het helpen bij klussen of het aanbieden van hulp bij maaltijden, komen op de tweede plaats, terwijl maatschappelijke activiteiten, zoals het ondersteunen van goede doelen acties, en parochieel werk voor 11% van de senioren van 60-69 jaar en 15% van de groep 70-79 jaar interessant blijken te zijn.

5.5.2. Type vrijwilligerswerk dat interessant is om te gaan verrichten

In het behoefteonderzoek in Best is de vraag toegevoegd welke type vrijwilligerswerk de respondent die, hypothetisch, nog geen vrijwilligerswerk doet, zou willen gaan doen. Figuur 41 toont de top 5 van favoriete vrijwilligerswerkzaamheden per leeftijdscategorie.

Favoriete vrijwilligerswerkzaamheden per leeftijdscategorie (heel belangrijk, belangrijk) (%)	Leeftijdscategorie		
	60- 69	70-79	≥ 80
Inhoud van vrijwilligerswerk			
Iets doen voor mensen die hulp nodig hebben	71	60	48
Activiteiten die bijdragen aan een goede en veilige buurt	42	42	34
Iemand die vervoersproblemen heeft helpen	42	34	36
Voor een vereniging iets doen	40	41	34
Voor de veiligheid in de buurt zorgen	35	44	36

Figuur 41

‘Iets doen voor mensen die hulp nodig hebben’ is een vrijwilligersactiviteit die de meeste respondenten het belangrijkste vinden: 71% van de groep 60-69 jaar, 60% van de groep 70-79 jaar en 48% van de groep 80+ geven dit aan. Het onderstreept de zo-even genoemde noodzaak om de senioren ook daadwerkelijk te interesseren voor dit type vrijwilligerswerk. Interessant is ook dat tussen de 34% (80+) en 42% (60-79 jaar) van de ondervraagden wil bijdragen aan een goede en veilige buurt, omdat gevoelens van onveiligheid alom aanwezig zijn. Zoals verderop duidelijk wordt is het missen van vervoersmogelijkheden voor senioren met mobiliteitsproblemen en een beperkt sociaal netwerk een reden om niet aan sociaal-culturele of recreatieve activiteiten deel te nemen. Ook hier is tussen de 34% (80+) en 42% (60-69 jaar) van de respondenten bereid zich vrijwillig in te zetten en voor vervoer zorg te dragen.

Rekening moet worden gehouden met de omstandigheid dat de mogelijkheden om vrijwilligerswerk te doen en de diversiteit aan vrijwilligersactiviteiten bij veel senioren vaak niet bekend zijn. Behoefteteonderzoeken van de Belgian Ageing Studies laten zien dat lager opgeleide senioren, die tot de lagere inkomensgroep behoren, sterk zijn ondervertegenwoordigd in het vrijwilligerswerk. Zij zijn vaak niet bekend met vrijwilligerswerk en het type vrijwilligerswerk dat wordt gevraagd, is vaak niet afgestemd op de kwaliteiten van de senior. Senioren die in hun leven ‘met de hand gewerkt hebben’, blijken alleszins bereid om gedurende een korte periode of afgebakende tijd zich in te zetten voor bijvoorbeeld het opknappen van de buurt of omgeving waarin zij wonen, zeker als deze inzet nog gefaciliteerd wordt. Ook het mede zorg dragen voor een veilige buurt en het regelen van vervoer zijn activiteiten die deze groep aanspreken. Het positieve psychologisch effect van deze maatschappelijk relevante inspanningen moet niet worden onderschat.

5.5.3. Voorwaarden voor het doen van vrijwilligerswerk

Aan de respondenten is tevens de vraag gesteld welke voorwaarden al dan niet van belang zijn om vrijwilligerswerk te gaan doen. In figuur 42 zijn voorwaarden genoemd die voor het merendeel van de respondenten van de leeftijdscategorieën belangrijk werden gevonden.

Voorwaarden voor het doen van vrijwilligerswerk per leeftijdscategorie (heel belangrijk, belangrijk) (%)	Leeftijdscategorie		
	60- 69	70-79	≥ 80
Voorwaarden voor vrijwilligerswerk			
Er moeten duidelijke afspraken over werkzaamheden en werktijden zijn	77	60	50
Het moet in de buurt zijn	72	56	50
Ik moet er niet teveel aan gebonden zijn	70	62	50
Het moet voor een afgebakende tijd zijn	66	55	39
Ik moet er waardering voor krijgen	52	37	-
Ze moeten me persoonlijk komen vragen	-	-	36

Figuur 42

Om vrijwilligerswerk te willen gaan doen, moet de senior weten waar hij aan toe is. Afspraken over de werktijden en over de werkzaamheden moeten duidelijk zijn en het werk moet in de buurt zijn. De senior wil er niet teveel aan gebonden zijn, oftewel hij wil de handen vrij hebben als de persoonlijke situatie daar om vraagt en de inzet moet in beginsel voor een afgebakende tijd zijn. Voor de aspirant vrijwilliger van 80 weegt laatstgenoemd punt minder zwaar. Voor de senioren van 60-79 jaar is het ook van belang dat zijn inbreng waardering geniet. 36% van de senioren van 80 jaar en ouder zullen niet zelf het initiatief nemen om vrijwilligerswerk te gaan doen. Ze moeten eerst persoonlijk worden benaderd.

5.6. Belangstelling voor politiek en beleid

Aan de respondenten is de vraag gesteld of zij belangstelling hebben voor hetgeen politiek gaande is. Het merendeel van de senioren geeft aan geïnteresseerd te zijn. Tussen de 39% (60-69 jaar) en 46% (80+) van de senioren is 'enigszins geïnteresseerd' en tussen de 25% (80+) en 34% (60-69 jaar) zegt 'erg geïnteresseerd' te zijn.

Op de vraag of senioren invloed kunnen uitoefenen op het beleid van de overheid, van de sociale woningstichting en van organisaties op het gebied van de zorg of van seniorenorganisaties zijn de meningen verdeeld. 21% van de groep 60-69 jaar is niet te spreken over de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het beleid van de woningstichting, terwijl 13% juist van mening is dat wel degelijk invloed kan worden

uitgeoefend. Bij de leeftijdscategorieën 70-79 jaar en 80+ is het percentage senioren dat van mening is dat beïnvloeding kan plaatsvinden, tweemaal zo groot dan het percentage dat die mening niet is toegedaan. De groep 60-69 jaar is eveneens kritisch over de invloed op 'gemeentebeleid in het algemeen'. 27% zegt dat het daar slecht mee gesteld is, terwijl 15% aangeeft dat het daar goed mee is gesteld. Ook over dit punt zijn de meningen verdeeld tussen de leeftijdscategorieën. Senioren vanaf 70 jaar zijn meer tevreden over de invloed dan ontevreden. Op 'de inrichting van de wijk', hetgeen toch ook een onderwerp is waarbij de gemeente initiatiefnemer is, zijn de meningen positiever: tussen de 30% (60-69 jaar) en 49% (80+) van de senioren is goed te spreken over de invloed die kan worden uitgeoefend.

Alle respondenten zijn van mening dat de mogelijkheden om invloed op het beleid van zorginstellingen en zeker van de seniorenorganisatie uit te oefenen goed zijn. Maar ook hier is het percentage respondenten vanaf 70 jaar dat die mening heeft (gemiddeld 40%) relatief veel hoger dan het percentage respondenten van 60-69 jaar (gemiddeld 25%).

Kijken we naar de beoordeling van de respondenten in de afzonderlijke wijken over de mogelijkheden om invloed uit te oefenen dan valt het volgende op:

- De meningen over invloed op het beleid van de sociale woningstichting zijn verdeeld. In Heivelden vindt een klein percentage (9%) de beïnvloedingsmogelijkheden slecht en een veel hoger percentage (26%) vindt deze mogelijkheden goed. In Speelheide zien we het omgekeerde beeld: 19% is er slecht over te spreken en 5% goed. Bij de overige wijken liggen de percentages 'goed' en 'slecht' niet ver uiteen.
- Over de invloed op het gemeentebeleid lopen de meningen eveneens uiteen. In Speelheide is maar liefst 38% hierover niet te spreken, terwijl 9% de invloed goed vindt. Ook in Best Centrum (34% slecht en 21% goed) en De Leeuwerik (18% versus 11%) zijn meer respondenten ontevreden dan tevreden over de invloed, terwijl in Hoge Akker (17% -27%), Naastenbest (18%-22%) en Wilhelminadorp (20%-25%) de balans positief is, oftewel meer senioren zijn tevreden over de invloed die ze kunnen uitoefenen.
- Waar we zien dat het enthousiasme niet overloopt bij de beoordeling van het gemeentelijk beleid, in zijn algemeenheid, zijn de reacties over invloed bij de inrichting van de wijk, op een uitzondering na, zeer positief. In Heivelden, Hoge Akker, De Leeuwerik en Wilhelminadorp zijn de positieve scores heel hoog (respectievelijk 53%, 47% en 41%) en slechts een paar procent van de respondenten is negatief. Alleen wijk Salderes springt er uit: 22% vindt de invloed slecht en 19% vindt de mogelijkheid tot invloed goed.
- De mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het beleid van organisaties en instellingen in de gezondheidszorg is volgens het merendeel van de respondenten goed (in de meeste wijken is ongeveer 30% positief), alleen in De Leeuwerik zijn meer senioren negatief (19%) dan positief (15%). Waar het gaat om de invloed op thuiszorginstellingen zijn de reacties niet onverdeeld positief. Zo geeft 24% van de respondenten van Best Centrum aan dat de invloed slecht is en in een viertal andere wijken deelt ongeveer 15%

die opvatting. In Hoge Akker en Salderes daarentegen is het aantal respondenten dat goed te spreken is over hun invloed duidelijk meer dan het aantal dat niet te spreken is (30% versus 3% en 22% versus 4%).

- Organisaties die activiteiten voor senioren organiseren betrekken hun doelgroep duidelijk bij hun beleid.

5.7. Voorkeuren voor beleidsbetrokkenheid in de ouderenzorg

Door de ouderenzorginstelling in Best is aan de vraag over de invloed die senioren willen hebben op beleid van zorginstellingen, de vraag toegevoegd waar een gewenste invloed betrekking op heeft. In figuur 43 zijn de reacties vervat per leeftijdscategorie.

<i>Voorkeuren beleidsbetrokkenheid in de ouderenzorg per leeftijdscategorie (heel belangrijk, belangrijk) (%)</i>	Leeftijdscategorie		
	60- 69	70-79	≥ 80
Betrokken zijn bij vormgeving beleid			
Lid worden van de cliëntenraad	4	3	-
Meedenken over de toekomst van het verzorgingshuis/ seniorenwoningen	11	9	11
Sportactiviteiten (incl. zwemmen)	6	4	-
Creatieve activiteiten (schilderen, klassieke muziek, handenarbeid)	8	5	5

Figuur 43

Geconcludeerd kan worden dat de animo voor beleidsbetrokkenheid laag is bij de groep van 80 jaar en ouder, die meer dan de andere leeftijdscategorieën tot de doelgroep van de zorginstelling behoort. Een uitzondering is de animo voor het meedenken over de toekomst van het verzorgingshuis en/of van seniorenwoningen. Wanneer deze percentages worden geëxtrapoleerd, is een aanzienlijk aantal respondenten bereid over de toekomst van verzorgd wonen in Best mee te denken.

5.8. Activiteitenpatroon en favoriete evenementen

Aan de respondenten is gevraagd aan te geven hoe vaak ze een vijftiental met naam genoemde activiteiten verrichten. De analyse van de antwoorden laat zien dat de senior van Best hoog frequent naar radio en muziek luistert, graag wandelt en/of fietst, regelmatig een boek leest en nogal eens achter de computer zit. Figuur 44 laat zien hoeveel respondenten wekelijks of vaker dan 1 x per week de vier meest gebezigde activiteiten verrichten.

Meest gebezigde activiteiten per leeftijdscategorie (%)	Leeftijdscategorie		
Deelname activiteiten: ≥ 1 keer per week	60- 69	70-79	≥ 80
Wandelen/fietsen	67	68	59
Luisteren naar radio/muziek	81	74	73
Boeken lezen	54	44	54
Internet/computergebruik	81	57	32

Figuur 44

Wat opvalt is het hoger internetgebruik van alle leeftijdscategorieën. Vooral het internetgebruik van senioren van 80 jaar en ouder wordt nogal eens onderschat. Zeker wanneer de mobiliteit vermindert, maar ook op tijden waarop de senior meer aan het huis gekluisterd is, zoals met name in de avonduren, is internet een medium om contact met de buitenwereld te houden en geïnformeerd te blijven. Instanties die senioren willen betrekken bij hun beleid zouden hier, bijvoorbeeld met gebruikmaking van een poll, rekening mee kunnen houden.

Naast favoriete bezigheden zijn er ook activiteiten die nauwelijks of veel minder in de belangstelling staan. Figuur 45 laat de top 4 zien van activiteiten die door de leeftijdscategorieën nooit of zelden worden gedaan.

Minst gebezigde activiteiten per leeftijdscategorie (%)	Leeftijdscategorie		
Deelname activiteiten : nooit/zelden	60- 69	70-79	≥ 80
Toneelspelen/volksdansen/koor	93	88	90
Opleiding of cursus volgen	83	86	98
Sporten (excl. wandelen en fietsen)	48	60	86
Culturele evenementen bijwonen	51	71	96

Figuur 45

Het volgen van een opleiding of cursus wordt nog zelden gedaan door 83% (60-69 jaar) tot 98% (80+) van de senioren. Dit betekent niet dat er geen belangstelling is voor de bespreking van thema's, bijvoorbeeld over onderwerpen die met gezondheid te maken hebben of met actuele ontwikkelingen in de samenleving. Gezien de belangstelling voor politieke aangelegenheden en voor beleid van instellingen zullen hearings over deze onderwerpen nogal wat belangstelling trekken.

In de vragenlijst is de belangstelling voor deelname aan culturele evenementen nader onderzocht. Een aantal evenementen is genoemd, zoals het bijwonen van dansvoorstellingen, het gaan bezichtigen van kunst, naar muziekkuitvoeringen gaan of naar een wijkfeest. De vraag is gesteld hoe vaak deze evenementen worden bijgewoond. Als 'meerdere keren per jaar' als norm wordt genomen voor een relatief hoge frequentie waarmee culturele evenementen worden bezocht door de verschillende leeftijdscategorieën, dan kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Van de groep van 60-69 jaar gaat 41% meerdere keren per jaar naar de kermis, de rommelmarkt of het wijkfeest; 28% gaat met die frequentie naar de film; 15% gaat een paar keer per jaar naar een kunsttentoonstelling en naar het theater.
- Van de groep van 70-79 jaar gaat 36% naar de kermis, de rommelmarkt of het wijkfeest; 13% gaat naar de film; 12% gaat naar het theater en 11% naar een kunsttentoonstelling.
- Van de groep van 80 jaar en ouder gaat 26% naar het theater; 18% gaat naar de kermis, de rommelmarkt of het wijkfeest; 12% gaat naar een comedy of cabaret.

De vraag is gesteld of er belemmeringen zijn om vaker naar een cultureel evenement te gaan. In figuur 46 zijn de zes belangrijkste belemmeringen weergegeven.

Belemmeringen voor deelname culturele

activiteiten per leeftijdscategorie (%)

Soort belemmeringen	Leeftijdscategorie		
	60- 69	70-79	≥ 80
Inhoud programma	55	55	73
Tijdstip ('s avonds)	14	22	21
Afstand	16	23	31
Geen eigen vervoer	6	16	24
Kosten	36	35	29
Moeten reserveren	21	15	26

Figuur 46

Wil de organisatie van cultuurevenementen meer belangstelling trekken van senioren, dan zal de inhoud van het programma meer moeten worden afgestemd op de behoeften van senioren. Hoge kosten voor het evenement is een tweede belemmering voor nogal wat senioren uit alle leeftijdscategorieën. Voor de groep van 80 jaar en ouder speelt de afstand naar het evenement ook een rol, alsmede het gegeven dat niet over eigen vervoer wordt beschikt. Als voor het evenement moet worden gereserveerd, dan haakt een groep senioren af en het feit dat veel uitvoeringen in de avonduren zijn is voor meer dan 20% van de senioren vanaf 70 jaar een belemmering om vaker naar een cultureel evenement te gaan.

Naast de vraag welke activiteiten en culturele evenementen interessant zijn voor senioren is aan de standaardvragenlijst de vraag toegevoegd welke activiteiten een welzijnsorganisatie tegen betaling voor senioren zou mogen organiseren. In figuur 47 is onder de kop 'Deelname activiteiten tegen betaling' de reacties van de drie leeftijdscategorieën op deze vraag weergegeven.

Deelname activiteiten tegen betaling per leeftijdscategorie (%)		Leeftijdscategorie		
Deelname activiteiten tegen betaling		60- 69	70-79	≥ 80
Bezoek aan activiteitenboerderij met activiteiten op het terrein van natuur en tuin		29	24	29
Bezoek aan theater, muziekkuitvoeringen		37	30	29
Sportactiviteiten		25	14	23
Creatieve activiteiten (schilderen, klassieke muziek, handenarbeid)		27	20	2

Figuur 47

Voor een bezoek aan het theater en muziekkuitvoeringen heeft het hoogste aantal respondenten belangstelling. Ook voor een bezoek aan een activiteitenboerderij en het daar kunnen verrichten van activiteiten op het gebied van natuur en tuin is 24% tot 19% van de senioren bereid te betalen. Ook voor sportactiviteiten (14% tot 25%) en voor creatieve activiteiten (20% tot 27%) hebben senioren uit Best geld over.

5.9. Deelname aan het verenigingsleven

Deelname door senioren aan het verenigingsleven is in hoofdzaak geconcentreerd bij een beperkt aantal verenigingen. 18% van de groep 60-69 jaar, 11% van de groep 70-79 jaar en 18% van de groep 80+ zijn lid van een milieu- of natuurvereniging. Velen hiervan zijn na hun pensionering doorgegaan met hun lidmaatschap. Van de hobbyclub zijn veel respondenten vroeger lid geweest maar nu niet meer. Zo is in de leeftijdscategorieën 60-69 jaar en 70-79 jaar het aantal deelnemende senioren met 10% gedaald. 14% van de groep 80+ is vroeger lid geweest van de vrouwenbeweging maar nu niet meer. De sportvereniging of wandelclub heeft 33% senioren van 60-69 jaar, 30% 70-79 jarigen en 14% senioren van 80+ als lid. 18% van de groep 80+ is de politieke partij trouw gebleven als lid. Een dergelijke trouw kan niet worden geconstateerd bij de senioren van 60 tot en met 79 jaar.

Naarmate de leeftijd stijgt, stijgt ook de belangstelling voor religieuze of kerkelijke activiteiten: 12% van de groep 60-69 jaar; 18% van de groep 70-79 jaar en maar liefst 32% van de groep 80+ zijn lid of bestuurslid van een religieuze vereniging. Ook het Rode Kruis of de EHBO heeft verhoudingsgewijs veel leden van 80+, te weten 20%. De vereniging voor senioren, zoals de KBO en de PVGE, heeft veruit de meeste belangstelling van senioren: 28%

van de groep 60-69 jaar, 52% van de groep 70-79 jaar en 61% van de groep 80+ geeft aan er lid van te zijn. Veel senioren hebben de seniorenvereniging als enige vereniging, niet in de laatste plaats vanwege de interessante activiteiten die worden georganiseerd, zoals bijvoorbeeld uistapjes, hobbyactiviteiten en filmbijeenkomsten.

Jongere senioren schuiven een dergelijk lidmaatschap voor zich uit, maar hebben het wel degelijk in overweging. Zo geeft bijna 40% van de leeftijdscategorie 60-69 jaar aan misschien de komende jaren lid te gaan worden en 11% zegt zeker lid te zullen worden. Senioren vanaf 70 jaar zijn relatief meer vertegenwoordigd in de vereniging voor senioren en ook daar is nog aanwas mogelijk. 25% zegt misschien lid te zullen worden en 13% weet het zeker. Ook van de groep 80+ overweegt 5% een lidmaatschap. Zoals eerder aangegeven, is de kans van een daadwerkelijke deelname door deze 5% het grootst bij een persoonlijke benadering.

5.10. Levensritme

De respondenten geven aan 3 tot 4 uur per dag televisie te kijken. De verschillen tussen leeftijdscategorieën zijn gering. In wijk Best Centrum wordt per dag iets minder dan 3 uur tv gekeken en in wijk Hoge Akker wordt bijna 4 uur per dag tv gekeken. De krant wordt door het merendeel van de senioren van alle leeftijdscategorieën gelezen. In Wilhelminadorp woont het hoogste aantal senioren dat nooit een krant leest (23%). In Naastenbest leest 16% nooit de krant. In Salderes leest 90% van de respondenten dagelijks de krant en ook Speelheide scoort hoog met 87%.

De gemeentegids wordt door 78% (60-69 jaar) tot 87% (70-79 jaar) van de respondenten geraadpleegd. In wijk Heivelden door 70% en in Speelheide door 96% van de respondenten. Het internet wordt dagelijks of meerdere malen per dag gebruikt door 75% van de groep 60-69 jaar, 53% van de groep 70-79 jaar en 14% van de groep 80+.

Internet wordt vooral gebruikt om te e-mailen en om informatie op te zoeken, maar is ook een medium voor contact met kinderen en kleinkinderen. Het internetgebruik, met een frequentie van dagelijks of vaker dan 1 x per dag, is het hoogst in De Leeuwerik (76%) en het laagst in Best Centrum (47%). Het gegeven dat in Best Centrum relatief gezien het hoogste aantal senioren wonen in de hogere leeftijdscategorieën (27% van alle respondenten van de categorie 80+ woont in Best Centrum), is daarvoor een mogelijke verklaring.

5.11. Tevredenheid over diensten of dienstverleningen

Aan de senioren is gevraagd naar de tevredenheid over diensten of dienstverleningen waar zij met de regelmaat mee te maken hebben. Op basis van de respons is een top 4 opgesteld van diensten waarover de tevredenheid hoog is en een top vier van diensten waarover senioren ontevreden zijn. In figuur 48 zijn de diensten vermeld waar het hoogste percentage respondenten van de verschillende leeftijdscategorieën 'tevreden' en 'zeer tevreden' over is.

Top 4 Meeste tevredenheid per leeftijdscategorie (%)		Leeftijdscategorie		
Rubriek		60- 69	70-79	≥ 80
Toegankelijkheid bibliotheek		57	65	71
Ophalen huisvuil		87	87	95
Gemeentelijke diensten		47	53	56
Dienstverlening Bestwijzer		45	51	59

Figuur 48

Over het ophalen van het huisvuil in het algemeen, maar ook over de frequentie van het ophalen en de kwaliteit van de huisvuilcontainers, is de tevredenheid hoog. De toegankelijkheid van de bibliotheek is naar tevredenheid van veel senioren, in het bijzonder van de groep 80+. Ook gemeentelijke diensten (inclusief de dienstverlening en de houding van de ambtenaar) worden gewaardeerd. Dat geldt ook voor de dienstverlening in Bestwijzer waar 45% (60-69 jaar) tot 59% (80+) tevreden en zeer tevreden over zijn. Tussen de verschillende wijken schommelt het percentage senioren dat tevreden en zeer tevreden is over de toegankelijkheid van de bibliotheek tussen 48% (Salderes) en 79% (Best Centrum). Over de gemeentelijke diensten zijn de verschillen over de mate van tevredenheid wat groter. 67% van de senioren van de wijk Hoger Akker tegenover 36% en 39% van de wijken De Leeuwerik en Naastenbest. Over het ophalen van het huisvuil is de tevredenheid in alle wijken hoog. De dienstverlening in Bestwijzer krijgt van 75% van de senioren in Best Centrum het etiket 'tevreden en zeer tevreden' opgeplakt en van 45% van de senioren van De Leeuwerik.

Naast een hoge mate van tevredenheid over een aantal diensten hebben de respondenten ook aangegeven over welke diensten zij helemaal niet tevreden en ontevreden zijn. In figuur 49 zijn de 4 diensten te zien waarover senioren het minst tevreden zijn.

Top 4 Minste tevredenheid per leeftijdscategorie (%)		Leeftijdscategorie		
Rubriek		60- 69	70-79	≥ 80
Zichtbaarheid politie op straat		34	33	27
Staat van de voetpaden		21	27	31
Cultuurbeleid gemeente		19	17	8
Verkeersveiligheidsbeleid		16	22	15

Figuur 49

Verkeersveiligheid en sociale veiligheid zijn onderwerpen die een belangrijke plaats hebben in het leven van senioren, omdat veel senioren als gevolg van afnemende mobiliteit en het krijgen van lichamelijke beperkingen kwetsbaar zijn. Kwetsbaar in het verkeer en kwetsbaar in sociaal onveilige situaties. De senior is tevens vanwege die kwetsbaarheid een goed en kritisch beoordelaar van voorzieningen die een nadelige invloed hebben op de veiligheid, zoals een slechte verlichting of de kwaliteit van oversteekplaatsen. Het is dan ook niet toevallig dat drie van de vier voorzieningen of diensten waar de meeste senioren helemaal niet tevreden of ontevreden over zijn, te maken hebben met veiligheid. Over de dienstverlening bij de politie is veel tevredenheid, maar gemiddeld meer dan 30% van de senioren is van mening dat de politie meer zichtbaar moet zijn op straat, overdag en zeker in de avonduren. De staat van de voetpaden in Best wordt bekritiseerd, met name door de groep 80+ (31%), de groep die hiervan ook het meeste hinder kan ondervinden. Het cultuurbeleid in de gemeente mag van de senioren ook worden verbeterd, met name van de senioren van 60-69 jaar. Eerder is aangegeven op welke punten de kritiek zich richt.

De opvattingen van senioren in de verschillende wijken lopen ter zake de kritiekpunten sterk uiteen. Zo geeft 17% van de senioren van wijk De Leeuwerik aan niet tevreden te zijn over de zichtbaarheid van de politie op straat, terwijl in wijk Speelheide 61% van de senioren ontevreden is. In Best Centrum is 57% ontevreden over de staat van de voetpaden, in Speelheide niet meer dan 13%, in wijk Salderes is 48% ontevreden en in wijk Heivelden 27%.

25% van de senioren van Best Centrum is niet tevreden met het verkeersveiligheidsbeleid van de gemeente. In wijk Heivelden deelt 12% die mening.

Het cultuurbeleid in de gemeente wordt bekritiseerd door 31% van de senioren van De Leeuwerik en 29% van de respondenten van Heuveleind. 11% van de senioren van Wilhelminadorp en 13% van de respondenten uit wijk Heivelden delen de ontevredenheid op dit punt, aanmerkelijk lagere percentages.

6. Samenvatting en aanbevelingen

6.1. Samenvatting

De senior in Best is gemiddeld bijna 70 jaar oud, heeft 2.11 kinderen en 2.79 kleinkinderen. Hij woont ruim 39 jaar in de gemeente, terwijl de woning waarin hij woont 33 jaar oud is, jonger dan de woning van dé senior in andere gemeenten waar het behoefteonderzoek heeft plaatsgevonden. Hij kijkt 3.31 uur tv per dag. Als hij hulp krijgt, is dat 5.20 uur in de week.

Bovenstaande cijfers geven een beeld van de gemiddelde senior in Best. Zo kunnen nog meer algemeenheden worden geschetst: de senior wil het huis waarin hij woont niet verlaten, vindt het prettig wonen in zijn wijk in Best, er is veel contact met de buurt en burens en hij neemt aan diverse activiteiten deel; hij is maatschappelijk actief, onder meer in de opvang van kinderen, in de zorg voor mensen die ondersteuning nodig hebben en in het vrijwilligerswerk. De senior heeft gemiddeld genomen een iets hogere opleiding genoten dan zijn leeftijdgenoten in andere gemeenten waar het behoefteonderzoek heeft plaatsgevonden en ook voor wat betreft het inkomen heeft de senior uit Best het verhoudingsgewijs niet slecht getroffen.

Interessant wordt het als de nuances worden gezocht, de verschillen tussen de senioren van verschillende leeftijdscategorieën en de verschillen tussen wijken waar senioren wonen. Geconstateerd wordt dan dat de fysieke gezondheid achteruit begint te gaan en beperkingen geeft, die weliswaar de gezondheidsbeleving niet direct aantasten, maar wel de mogelijkheden om zich vrij in en om het huis te bewegen aantasten. Duidelijk wordt dan dat veel woningen in Best niet zijn aangepast aan de senior, aan een verdergaande fysieke achteruitgang van de oudere bewoner. Zo is de aanwezigheid van trappen een obstakel voor veel senioren, een hindernis ook die tot valincidenten kan leiden. Het merendeel van de senioren neemt dit obstakel voor lief, omdat verhuizen vaak geen aantrekkelijk optie is, vooral ook vanwege de goede contacten met de burens. Maar als de senior verhuist, omdat het echt niet langer meer gaat thuis en valincidenten zich hebben opgehoopt, of omdat de voorzieningen in de nieuwe buurt beter op zijn wensen zijn afgestemd, loopt hij het risico op een verlies van een belangrijk sociaal netwerk.

De behoefte aan nieuwe contacten zorgen ervoor dat veel ouderen, ongeacht hun leeftijd, open staan voor vragen en mogelijkheden om vrijwilligersactiviteiten te gaan verrichten in de nieuwe buurt. Senioren van 80 jaar en ouder komen zich niet zelf aanmelden, maar moeten worden gevraagd.

De senior is een kritische burger waar het gaat om de voorzieningen die wel of niet gemist worden in de buurt waar hij woont; hij zendt signalen uit over de verkeerveiligheid in de

buurt en over de sociale veiligheid die wordt beleefd. Wat dit laatste punt betreft, is nog veel winst te boeken in Best. Ondanks dat bijna alle senioren aangeven prettig te wonen in de buurt, is de buurtbetrokkenheid beduidend lager, hetgeen wil zeggen dat het prettig wonen meer samenhangt met de directe contacten met burens en met de bereidheid van de directe omgeving om hulp te bieden als dat nodig is. De oudere leeftijdscategorieën, met name de groep van 80 jaar en ouder, manifesteert geen betrokkenheid op de buurt in de avonduren. Veel senioren vanaf 70 jaar komen 's avonds niet of nauwelijks meer op straat, omdat zij zich dan vooral sociaal onveilig voelen.

Ook de verkeersveiligheid is een thema dat de zorg heeft van senioren met name in de wijk Best Centrum, waar het gevoel van fysieke en sociale onveiligheid het grootst is, niet in de laatste plaats omdat er veel 80-plussers woonachtig zijn. Het is een thema waar de senioren van Best Centrum samen met andere wijkbewoners voor aan tafel moeten gaan zitten met de gemeente. Gezien de positieve geluiden van senioren van verschillende wijken over de invloed die zij hebben bij de inrichting van de wijk, is een gezamenlijk optreden om het vraagstuk veiligheid aan te pakken geen grote stap. Hoopgevend in dit verband is ook de bereidheid die senioren uitspreken om in de nabije toekomst vrijwilligerswerk op te pakken op het gebied van de veiligheid. Het zijn signalen die de gemeente Best hoopvol moeten stemmen om meer tot een 'civil society' te komen, een gemeenschap waar de burgers een grote verantwoordelijkheid aan de dag leggen. Het is ook nodig, omdat de verzorgingsstaat onbetaalbaar is geworden en professionele zorg voor mensen met beperkingen meer en meer gemeenschapszorg zal worden, 'community care'. Het slagen van dat proces is alleen mogelijk als burgers ook bereid zijn voor elkaar te zorgen. Die bereidheid schijnt heel nadrukkelijk door bij de senioren van Best, bij degenen die nu al mantelzorg en vrijwilligerswerk verrichten, maar ook bij de enige tientallen procenten senioren die aangeven dat in de nabije toekomst te willen gaan doen. In dit behoefteonderzoek zijn enige voorwaarden genoemd waaronder die bereidheid kan worden omgezet in daadkracht. De meest essentiële voorwaarde is het erkennen dat mensen iets in te brengen hebben en die kwaliteiten willen benutten. De manier waarop het vrijwilligerswerk in Nederland is georganiseerd, heeft enige aanpassing nodig om met name die groep senioren te bereiken die voor hun pensionering nauwelijks of niet heeft kennisgemaakt met vrijwilligerswerk.

Gemeenschapszorg, en vrijwilligerswerk als uiting daarvan, heeft nog andere voorwaarden nodig: senioren moeten de deur uit durven en kunnen gaan. Uit dit behoefteonderzoek wordt duidelijk dat niet alleen een goede sociale infrastructuur nodig is voor maatschappelijke participatie, maar dat ook de fysieke infrastructuur op orde moet zijn. Rustbanken, openbare toiletten, een goede staat van de voetpaden en veilige oversteekplaatsen kunnen het verschil maken waardoor de senior bereid is de deur uit te gaan.

Veel senioren zijn niet ontevreden over hun psychische gesteldheid en ook de sociale gesteldheid wordt positief beoordeeld, niet in de laatste plaats omdat men veel mensen om

zich heen heeft die steun willen bieden als dat nodig is, of die gezelligheid verschaffen. Het gegeven dat de helft van de senioren van 80 jaar en ouder alleenstaand is, heeft tot gevolg dat de behoefte aan een vertrouwd iemand of aan iemand die om raad kan worden gevraagd, gemist wordt. Hier ligt een specifieke taak weggelegd voor vrijwilligers die zich bekwamen als vertrouwenspersoon.

Ouderenmishandeling is een taboe onderwerp. Toch is een beperkte groep senioren in Best het slachtoffer van verschillende vormen van mishandeling. De moed die zij hebben gehad om hier via het behoefteonderzoek gewag van te maken, mag niet genegeerd worden, omdat deze respondenten de impliciete hoop uitspreken dat hun situatie zal verbeteren. Omdat geen enkel misdrijf wordt getolereerd, zal ook dit punt op de agenda van de gemeente en gemeenschap moeten komen.

6.2. Aanbevelingen

1. Breng senioren die verhuisd zijn kort na de verhuizing een bezoek. Verschaf informatie over activiteiten in de buurt en ga na of zij bereid zijn vrijwilligerswerk in de buurt te verrichten.
2. Maak senioren mede verantwoordelijk voor plannen die de leefbaarheid verhogen: vraag senioren van wijk Hoge Akker en wijk Naastenbest om ideeën om de buurt gezelliger te maken; vraag senioren van Best Centrum welke maatregelen nodig zijn om de verkeersveiligheid en sociale veiligheid te verhogen.
3. Laat sociaal-culturele instellingen (mogelijk via subsidiegrondslagen) programma's/activiteiten aanbieden die overdag plaatsvinden, die betaalbaar zijn en waarbij vervoer voor mensen met mobiliteitsproblemen is geregeld. Laat hen tevens in gesprek gaan met seniorenverenigingen over een inhoudelijk programma dat meer aansluit op specifieke behoeften van senioren.
4. Laat de politie meer zichtbaar zijn op straat, in ieder geval in Best Centrum.
5. Rekruteer vrijwilligers uit de groep 60-69 jaar; geef de mogelijkheden door en organiseer kort cyclisch vrijwilligerswerk, oftewel projectmatig, wijkgebonden en voor een afgebakende tijd.
6. Maak een masterplan (woningstichting en gemeente) op het gebied van drempel- en trappenvrij wonen. Ontwikkel kleinschalige woonvormen in de woonwijken voor 4 tot 6 senioren(paren) met eigen woonvertrekken en een gezamenlijke ontmoetingsruimte.
7. Ontwikkel een laagdrempelig meldpunt ouderenmishandeling.
8. Train vrijwilligers in het ondersteunen van senioren bij de huishouding, bij mobiliteitsbeperkingen, bij persoonlijke verzorging en om vertrouwenspersoon te kunnen zijn.

9. Benut de internetactiviteiten van senioren door hen bijvoorbeeld met behulp van een poll bij beleidsontwikkeling en -toetsing te betrekken.
10. Plaats (in overleg met senioren) rustbanken in de wijken van Best waar senioren er behoefte aan hebben en ga in overleg met hen over openbare toiletten. Laat hen tevens adviezen geven over aanpassing van voetpaden en oversteekplaatsen.